॥ अथ दशकर्मपद्धतिः प्रारभ्यते ॥

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथगर्भाधानम् ॥ ॥ तत्रऋतुस्नाताचतुर्थदिनेवधूः प्रातस्तूष्णीमादित्यमुपतिष्ठेत् ततस्तद्दिनेमातृपूजाभ्युदयिकेकृत्वाषोडशरात्राद र्वाक्शुभरात्रौ दक्षिणकरेणपतिर्वध्वाउपस्थमभिस्पृश्यजपति ॥ ॐ पूषाभगः सवितामेददातुरुद्रः कल्पयतुललामगुं ॥ विष्णुर्योनिंकल्पयतुत्वष्टारूपाणिपिंशतु ॥ आसिंचतुप्रजापतिर्धातागर्भंदधातुते ॥ इतिमंत्रेण ॥ अथप्राङ्मुखउपविष्ट उदङ्मुखोवा एतामभिमंत्रयेदनेन ॥ ॐ गर्भंधेहिसिनीवालिगर्भंधेहिपृथुष्टुके ॥ गर्भंतेअश्विनौदेवावाधत्तांपुष्करस्रजौ इतिमंत्रेण ॥ ततः ॐ रेतोमूत्रंविजहातियोनिंप्रविशदिंद्रियं गर्भोजरायुणावृतउल्वंजहातिजन्मना इतिमंत्रेणरेतःस्रावणं॥ अथतस्याहृदयमालभेत् ॥ॐ यत्तेसुशीमेहृदयंदिविचंद्रमसिश्रितं वेदाहंतन्मांतद्विद्या

॥ अथ दशकर्मपद्धतिग्रन्थस्थविषयानुक्रमणिका ॥

॥ इति दशकर्मपद्धतिग्रन्थस्थविषयानुक्रमणिका समाप्ता ॥ VICTORIA PRESS BENARES

तृपूजाभ्युदायिकादिकृत्वा वटप्ररोहंवटशुंगांश्च आचारात् कुशकंटकमपिशिशिरेण
जलेनपिष्ट्वा वधूदक्षिणनासापुटेतद्रसंदद्यात् ॐ हिरण्यगर्भःसमवर्ततागूेभूत
स्यजातः पतिरेकआसीत् ॥ सदाधारपृथिवींद्यामुतेमांकस्मैदेवायहविषाविधेम ॥ १
ॐ अद्भ्यः संभूतःपृथिव्यैरसाच्चविश्वकर्मणःसमवर्ततताग्रे तस्यत्वष्टाविदधद्रूपमेतित
न्मर्त्यस्यदेवत्वमाजानमग्रेइतिमंत्राभ्यां ॥ ॥ इतिपुंसवनम् ॥२॥ ॥ अथसीमंतोन्न
यनम् ॥ ॥ तत्रगर्भमासापेक्षयाषष्ठेष्टमेवापुन्नामनक्षत्रयुतचंद्रतारानुकूलविहित
दिनेमातृपूजाभ्युदायिकादिकृत्वा बहिःशालायाकुशकंडिकांकुर्यात् तत्रक्रमः कुशत्र
येणहस्तपरिमितचतुरस्त्रभूमिंपरिसमुह्य कुशानैशान्यां निःक्षिप्य गोमयोदकेनो
पलिप्य स्त्रुवमूलेनस्फ्येनवोत्तरतास्त्रिरुल्लिख्योल्लेखनक्रमेणानामिकांगुष्ठाभ्यांमृद

॥ २ ॥ त् पश्येमशरदः शतं जीवेमशरदः शत॰ शृणुयामशरदः शतमितिमंत्रेण ॥ ततःस्व
स्थोहृष्टमनाः हृद्देशेप्रसन्नामनातुरांकामयमानामभग्नशय्यायांप्रदोषादूर्ध्वंस्त्रियम
भिगच्छेत् सायंदिगर्भंनदधातितदापतिः कृतोपवासःपुष्यनक्षत्रेश्वेतकंटकारिकामू
लमुत्पाटयोदकेनपिष्ट्वावधूदक्षिणनासापुटेतद्रसंदद्यात् अनेनैवमंत्रेण ॐ इयमोष
धीत्रायमाणासहमानासरस्वती अस्याअहंबृहत्याःपुत्रः पितुरिवनामजग्रभामिति
॥ इतिगर्भाधानम् ॥ १ ॥ अथपुंसवनम् ॥ ॥ तत्रगर्भमासापेक्षयाद्वितीयतृती
ययोरन्यतरास्मिन्करणीयंपुष्यपुनर्वसुमृगशिरोहस्तमूलश्रवणान्यतम पुन्नामनक्षत्र
युतोभयचंद्रतारानुकूलदिवसमवगत्य ततः पूर्वदिनेवधूमुपवासंकारयित्वा अग्रि
मादिने तस्याः स्नातायाअहतवासोयुगपरिधानानंतरंशुचिःस्नातः कृताचमनोमा ॥ २ ॥

प्रणीतापर्यंतं ततोग्नेरुत्तरतः पश्चिमदिशिपवित्रछेदनार्थंकुशत्रयंपवित्रकरणार्थंसा
ग्रमनंतर्गर्भकुशपत्रद्वयम् प्रोक्षणीपात्रं आज्यस्थाली चरुस्थाली संमार्जनकुशा
उपयमनकुशाः प्रादेशमितपालाशसमिधस्तिस्त्रः स्रुवःआज्यंषट्पंचाशदुत्तरयजमा
नमुष्टिशतद्वयावच्छिन्नतंदुलपूर्णपात्रं तिलमुमिश्रास्तंडुलाः पूर्णपात्रं एतानिपवि
त्रछेदनकुशानांपूर्वपूर्वदिशिक्रमेणासादनीयानि तदुत्तरतःवीणागाथिनौ प्रादेशमा
त्रसाग्राश्वत्थशंकुः त्रिश्वेतशल्लकीकंटकं पीतसूत्रपूर्णस्तर्कुः दर्भपिंजूलिकात्रयं उदुंब
रयुग्मफलसुवर्णघटितदेवकर्करादियुक्त सूत्रदोरकपुष्पाबिल्वादिफलयुतवाराष्टतया
दिअन्यद्यथाचारपरिप्राप्तद्रव्यमासादनीयं ततःपवित्रछेदनार्थकुशैः प्रादेशमितेप
वित्रेछित्वासपवित्रपाणिनाप्रणीतोदकंत्रिः प्रोक्षणीपात्रेकृत्वा अनामिकांगुष्ठाभ्या

०क० पद्ध०

। २ ॥

मुद्धृत्यवारिणातंदेशमभिषिच्यकांस्यपात्रेणाग्निमादायतत्रप्रत्यङ्मुखंनिदध्यात् ।
ततोब्राह्मणवरणम् ॐअद्यकर्तव्यसीमंतोन्नयनहोमकर्मणिकृताकृतावेक्षणरूप ब्रह्म
कर्मकर्तुममुकगोत्रममुकशर्माणंब्राह्मणमेभिः पुष्पचंदनतांबूलवासोभिर्ब्रह्मत्वेनत्वा
महंवृणे ॐ वृतोस्मीतिप्रतिवचनम् ॐ यथाविहितंकर्मकुर्वितिहोत्राभिहिते ॐ करं
वाणीतिप्रतिवचनांतरंअग्नेर्दक्षिणतः शुद्धमासनंदत्वातदुपरिप्रागग्रान्कुशानास्ती
र्यास्मिन्सीमंतोन्नयनहोमकर्मणित्वंमेब्रह्माभवेत्यभिधाय ॐ भवानीतितेनोक्ते अ
ग्निप्रदक्षिणंकारयित्वा ब्रह्माणंतत्रोपवेश्य प्रणीतापात्रंपुरतःकृत्वा जलेनापूर्य कुशै
राच्छाद्य ब्रह्मणोमुखमवलोक्याग्नेरुत्तरतः कुशोपरिनिदध्यात् ततःपरिस्तरणं ब
र्हिषश्चतुर्थभागमादायाग्नेयादीशानांतंब्रह्मणोग्निपर्यंतंनैर्ऋत्याद्वायव्यांतं अग्नितः

॥ २ ॥

तउत्थायोपयमनकुशानादाय प्रजापतिंमनसाध्यात्वातूष्णीमग्नौक्षिपेत् समिधःघृ
ताक्ताः अथोपविश्यसपवित्रप्रोक्षणीजलेनाग्निंप्रदक्षिणक्रमेणपर्युक्ष्य प्रणीतापा
त्रेपवित्रेधृत्वा ब्रह्मणान्वारब्धः पातितदक्षिणजानुर्जुहुयात् ततआहुतिचतुष्टयेप्र
त्याहुत्यनंतरंहुतशेषस्यघृतस्यप्रोक्षणीपात्रेप्रक्षेपः ततः समिद्धतमेग्नौ ॐ प्रजापत
येस्वाहा इदंप्रजापतये० इतिमनसाॐइंद्रायस्वाहा इदामिंद्राय० इत्याघारौॐअग्न
येस्वाहा इदमग्नये० ॐ सोमायस्वाहा इदंसोमाय० इत्याज्यभागौ ततोऽन्वारब्ध
स्थालीपाकेनहोमः ॐ प्रजापतयेस्वाहा इदंप्रजापतये० इतिमनसा ततानन्वारब्धो
जुहुयात् तत्तदाहुत्यनंतरंस्त्रुवावस्थितहुतशेषस्यप्रोक्षण्यांप्रक्षेपः तत्रैवाज्यस्था
लीपाकाभ्यांस्विष्टकृद्धोमः ॐ अग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहा इदमग्नयेस्विष्टकृते ॐ भूः

द०क० मुत्तराग्रेपवित्रेगृहीत्वात्रिरुद्दिंगनं प्रणीतोदकेनप्रोक्षणीप्रोक्षणं ततः प्रोक्षणीजलेन पद्ध०
॥ ३ ॥ यथासादितद्रव्यसेचनं ततोग्निप्रणीतयोर्मध्येप्रोक्षणीपात्रनिधानं ततःआज्यस्था
ल्यामाज्यनिर्वापः चरौतुतिलतंडुलमुद्गानांप्रणीतोदकेनत्रिः प्रक्षालनं तत्रकिंचिज्ज
लंदत्वाप्रक्षेपः ततः स्वयंचरुंगृहीत्वा ब्रह्मणाचाज्यंग्राहयित्वा वन्हेरुत्तरतश्चरुंदक्षि
णतःआज्यंयुगपन्निदध्यात् ततः सिद्धेचरौ ज्वलत्तृणंप्रदक्षिणंभ्रामयित्वा वन्हौ
तत्प्रक्षेपः ततः स्रुवप्रतपनंत्रिः ततः संमार्जनकुशानामग्रैरंतरतोमूलैर्बाह्यतः स्रुवंसं
मृज्यप्रणीतोदकेनाभ्युक्ष्य पुनस्त्रिःप्रतप्य दक्षिणतोनिदध्यात् ततः आज्यमग्नित
श्चरोःपूर्वेणानीयाग्रेधृत्वा आज्यपश्चिमेनचरुमानीयाज्यस्योत्तरतोनिदध्यात् ततः ॥ ३ ॥
आज्येप्रोक्षणीवदुत्पवनं अवेक्ष्य सत्यपद्रव्येतन्निरसनं ततःपूर्ववत्प्रोक्षण्युत्पवनं त

थाय अथावयमादित्यव्रतेतवानागसोअदितयेस्यामस्वाहा इदंवरुणाय० इतिसर्व
प्रायश्चित्तं ॐ प्रजापतयेस्वाहा इदंप्रजापतये० इतिप्राजापत्यं॥ ॥ अथसंस्राव
प्राशनं॥ ॥ ततः आचम्य ॐ अद्यस्मिंतोन्नयनहोमकर्माणिकृताकृतावेक्षणरू
पब्रह्मकर्मप्रतिष्ठार्थमिदंपूर्णपात्रंप्रजापतिदैवतममुकगोत्रायाऽमुकशर्मणेब्राह्मणाय
ब्रह्मणेदक्षिणांतुभ्यमहंसंप्रददे ॐ स्वस्तीतिप्रतिवचनं ततोब्रह्मग्रंथिविमोकःत
तः ॐ सुमित्रियानआपओषधयःसंतु इतिपवित्राभ्यांप्रणीताजलेनाशिरःसंमृज्य
ॐ दुर्मित्रियास्तस्मैसंतुयोस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मः इत्यैशान्यांप्रणीतान्युब्जीकर
णं ततस्तरणक्रमेणबर्हिरुत्थाप्याज्येनाभिघार्य ॐ देवागातुविदोगातुंवित्वागा
तुमित मनसस्पतइमंदेवयज्ञ २ स्वाहाव्वातेधाःस्वाहा इतिमंत्रेणबर्हिर्होमः ततःप

दे०का० स्वाहा इदमग्नयेनमम ॐ भुवःस्वाहा इदंवायवे० ॐ स्वःस्वाहा इदंसूर्याय० पद्ध०
।४॥ एतामहाव्याहृतयः ॐ त्वन्नो अग्नेवरुणस्याविद्वान्देवस्यहेडोअवयासिसीष्ठाः यजि
ष्ठोवन्हितमःशोशुचानोविश्वाद्वेषा २ सिप्रमुमुग्ध्यस्मत्स्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्यां०
ॐ सत्वन्नोअग्नेवमोभवोतीनेदिष्ठोअस्याउषसोव्युष्टौ अवयक्ष्वनोवरुण २ ररा
णोव्वीहिमृडीक २ सुहवोनएधिस्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्यां० ॐ अयाश्चाग्नेस्यन
भिशास्तिपाश्चसत्वामित्वमयाआसि अयानोयज्ञंवहास्ययानोधेहिभेषज २ स्वाहा
इदमग्नये०ॐ येतेशतंवरुणयेसहस्त्रंयाज्ञियाःपाशावितताःमहांतः तेभिर्न्नोअद्यसवि
तोतविष्णुर्विश्वेमुंचंतुमरुतः स्वर्काःस्वाहा इदंवरुणायसवित्रेविष्णवेविश्वेभ्यांदेवे
भ्योमरुद्भ्यः स्वर्केभ्यश्चनमम ॐ उदुत्तमंवरुणपाशमस्मदवाधमंविमध्यम २ श्र ॥४॥

मानुषीः प्रजाः अविमुक्तचक्रआसीरंस्तीरेतुभ्यमसौश्रीअमुकदेवी इतिगाथांवीणा
गाथिनौगायतः अन्योवावीरतरः ततोयाग्रामसान्निहितनदीतस्यानामगृण्हीयात्
ततउत्थाय वधूदक्षिणकरेणस्रुवस्पृष्टेनफलपुष्पसमन्वितघृतेन ॐ मूर्धानंदिवोअर
तिंपृथिव्यावैश्वानरमृतआजातमग्निं कविंस्सम्राजमतिथिंजनानामासन्नापात्रंज
नयंतदेवाःस्वाहाइतिमंत्रेणॐपूर्णादर्विपरापतसुपूर्णापुनरापत वस्नेववविक्रीणावहाइ
षमूर्ज्जं ंशतक्रतोस्वाहेत्यनेनपूर्णाहुतिंदत्वोपविश्यस्रुवेणभस्मानीयदक्षिणकराना
मिकाग्रगृहीतभस्मनाॐत्र्यायुषंजमदग्नेरितिललाटेॐकश्यपस्यत्र्यायुषमितिग्रीवा
यां ॐ यद्देवेषुत्र्यायुषामितिदक्षिणबाहुमूलेॐतन्नोअस्तुत्र्यायुषमितिहृदि इतित्र्यायु
षंकुर्यात् अनेनैवक्रमेणवध्वाअपित्र्यायुषंकुर्यात्तत्रतत्तेअस्तुत्र्यायुषंइतिविशेषः

दु०क० श्वादग्नेर्वधूमहतवाससीपरिधाप्यमृद्वासनेउपवेशयेत् ततस्त्रिश्वेतशल्लकीकंटकाश्व पद्ध०
।९॥ त्थशंकुपीततन्तुतर्कुदर्भपिंजूलीत्रितयोदुम्बरफलयुग्मान्वितप्रादेशमितशाखाभिर्वे
र्तुलीकृत्यसीमंतमूर्धनिविनयाति ॐ भूर्भुवःस्वः विनयामि इतिमंत्रेणासकृत् ॐ
भूर्विनयामि ॐ भुवः विनयामि ॐ स्वर्विनयामि इतिमंत्रेणवारत्रयं ततः उदुंबर
फलयुग्मान्वितशल्लकीकंटकादिपंचकंवधूसीमंतदक्षिणतोवेणीकृत्वापतिर्बध्नाति ॐ
अयमूर्ज्जावतोवृक्षउर्ज्जीवफलिनीभव इतिमंत्रेण ततउदुंबरफलादिसमन्वितसूत्र
दोरकंवधूग्रीवायांअनेनैवक्रमेणवाआचाराद्बध्नीत् ततोबिल्वादिसमन्वितवाराष्ट
तयेनस्नपनं ततः फलपुष्पादिकंनूतनवस्त्रेणवध्वाप्रतीक्ष्यधर्त्तव्यं प्रतिस्नपनेस्वामि
पठनीयोमंत्रः ॐ अयमूर्ज्जैतिराजान ऽसंगायेतामितिप्रैषानंतरं सोमएवनोराजेमा ॥ ९ ॥

ओषधीभिरायुष्माँस्तेनत्वायुषायुष्मंतंकरोमि २ ॐ ब्रह्मायुष्मत्तद्ब्राह्मणैरायुष्म
त्तेनत्वायुषायुष्मंतंकरोमि ३ ॐ देवाआयुष्मंतस्तेऽमृतेनायुष्मंतस्तेनत्वायुषायुष्मं
तंकरोमि ४ ॐ ऋषयआयुष्मंतस्तेव्रतैरायुष्मंतस्तेनत्वायुषायुष्मंतंकरोमि ५ ॐ
पितरआयुष्मंतस्तेस्वधाभिरायुष्मंतस्तेनत्वायुषायुष्मंतंकरोमि ६ ॐ यज्ञआयु
ष्मान्त्सदक्षिणाभिरायुष्मांस्तेनत्वायुषायुष्मंतंकरोमि ७ ॐ समुद्रआयुष्मान्त्स
स्रवंतीभिरायुष्माँस्तेनत्वायुषायुष्मंतंकरोमि ८ इतित्रिर्जपित्वा ॐ त्र्यायुषंजमद
ग्नेः कश्यपस्यत्र्यायुषं यद्देवेषुत्र्यायुषं तन्नोअस्तुत्र्यायुषं इतित्रिर्जपित्वा अथत
स्यदीर्घमायुःकामयमानःपुत्रमभिस्पृशन्वाक्जपतिसचायं ॐदिवस्परिप्रथमंजज्ञे
अग्निरस्मद्द्वितीयंपरिजातवेदाः तृतीयमप्सुनृमणाअजस्रमिंधानएनंजरतेस्वाधीः

द॰क॰ ततोब्राह्मणभोजनम् ॥ इतिसीमंतकर्म ॥ ३ ॥ ॥ अथजातकर्म ॥ तत्रप्रथमंशूलव पद्ध॰
॥ ६ ॥ तीमद्भिःपरिषिंचति ॐ एजतुदशमास्योगर्भोजरायुणासह यथायंवायुरेजतियथास
मुद्रएजति एवायंदशमास्योअस्त्रज्जरायुणासह इतिमंत्रेण ततोवधूसमीपेपतिर्ज्ज
पति ॐ अवैतुपृश्निशेवलꣳ शुनेजराय्वत्तवेनैवमाꣳसेनपीवरींनकस्मिंश्चनायतनमव
जरायुपद्यतामिति ततःपुत्रेजातेनाभिवर्धनीयात्प्राक्कृताभ्युदयिकःकुमारंदक्षिण
करस्यानामिकयास्वर्णांतर्हितयामधुघृतेएकीकृत्यघृतमेववाप्राशयति ॐ भूस्त्वयि
दधामि ॐ भुवस्त्वयिदधामि ॐ स्वस्त्वयिदधामि ॐ भूर्भुवःस्वःसर्वंत्वयिदधामि
इतिमंत्रेण॥एतच्चमेधाजननं॥ततःकुमारस्यदक्षिणकर्णेनाभ्यांवा मुखंदत्त्वा ॐ अग्नि
रायुष्मान्सवनस्पतिभिरायुष्मांस्तेनत्वायुषायुष्मंतंकरोमि १ ॐ सोमआयुष्मान्स ॥ ६ ॥

मृतोअभवद्वयोभिर्यदेनंद्यौरजनयत्सुरेताः ८ ॐ यस्तेअद्यकृष्णवद्भद्रशोचेपूपंदेव
घृतवंतमग्ने प्रतन्नयप्रतरंवस्योअच्छाभिसुम्नंदेवभक्तंयविष्ठ ९ॐ आतंभजसौश्र
वसेष्वग्नउक्थउक्थआभजशस्यमाने प्रियःसूर्येप्रियोअग्नाभवात्युज्जातेनभिनददु
ज्जनित्वैः १० ॐ त्वामग्नेयजमानाअनुद्यून्विश्वावसुदधिरेवार्य्याणि त्वयासहद्रविण
मिच्छमानाव्रजंगोमंतमुशिजोविवव्रुः ११ ततःकुमारंप्रतिदिशमेकैकंब्राह्मणंमध्येपंच
ममूर्ध्वमवेक्ष्यमाणमवस्थाप्यतमुद्दिश्यइममनुप्राणितेतिपिताब्रूयात् ततस्तेषुप्राणे
तिपूर्वोव्यानेतिदक्षिणोऽपानेति अपरउदानेतिउत्तरउपरिष्टादवेक्ष्यमाणः समानेति
पंचमोब्रूयात् एषामसंभवेस्वयमेवतत्रतत्रोपविश्यतथैवब्रूयात् अथकुमारस्यजन्म
भूमिमभिमंत्रयेत् ॐ वेदतेभूमिहृदयंदिविचंद्रमसिश्रितम् वेदाहंतन्मांतद्विद्यात्पश्ये

१ॐविद्माते अग्नेत्रेधात्रयाणिविद्मातेधामाविभृतापुरुत्रा विद्मातेनामपरमंगुहायद्वि
द्मातमुत्संयतआजगंथ २ ॐसमुद्रेत्वानृमणाअप्स्वंतर्नृचक्षाईधेदिवोअग्नऊधन्नृ
तीयेत्वारजासितस्थिवांसमपामुपस्थेमहिषाअवर्द्धन् ३ ॐ अक्रंददग्निःस्तनयन्निव
द्यौःक्षामारेरिहद्वीरुधःसमंजन् सद्योजज्ञानोविहीमिद्धोअख्यदारोदसीभानुनाभा
त्यंतः ४ ॐ श्रीणामुदारोधरुणोरयीणांमनीषाणांप्रार्पणःसोमगोपाः॥ वसुःसूनुः सह
सोअप्सुराजाविभात्यग्रउषसामिधानः ५ ॐ विश्वस्यकेतुर्भुवनस्यगर्भआरोदसी
अपृणाज्जायमानः वीडुंचिदद्रिमाभिनत्परायंजनायदग्निमयजंतपंच ६ ॐ उशिक्
पावकोअरतिःसुमेधामर्त्तेष्वग्निरमृतोनिधायि इयर्तिधूममरुषंभरिभ्रदुच्छुक्रेणशो
चिषाद्यामिनक्षन् ७ ॐ दृशानोरुक्मउर्व्याव्यद्यौदुर्मर्षमायुःश्रियेरुचानः अग्निर

जाग्रथ एवमस्यांसूतिकायांसपुत्रिकायांजाग्रथेत्यनेनमंत्रेण तच्चसूतिकोत्थापनप
र्यंतंतत्रैवधर्तव्यं ततः सूतिकागृहद्वारप्रवेशेपंचभूसंस्कारान्कृत्वाग्नेरुपसमाधानं स
चाग्निरुत्थानदिनपर्यंतंतत्रैवधर्तव्यः तत्रचाग्नौसंध्ययोःफलीकरणास्तंडुलांस्तन्मि
श्रान्सर्षपान्दशदिनानिपिता अन्योवाब्राह्मणोनित्यंहस्तेनजुहोति तत्रप्रथमाहु
तौमंत्रः ॐ शंडामर्काउपवीरःशौंडिकेयउलूखलः मलिम्लुचोद्रोणासश्च्यवनोनश्य
तादितःस्वाहा इदंशंडामर्काभ्यामुपवीरायमलिम्लुचायद्रोणेभ्यश्च्यवनाय० द्विती
याहुतौ ॐ आलिखन्ननिमिषःकिंवदंतउपश्रुतिर्हर्यक्षः कुंभीशत्रुःपात्रपाणिर्नृमणि
र्हंत्रीमुखः सर्षपारुणश्च्यवनोनश्यतादितः स्वाहा इदमालिखतेऽनिमिषायकिंवद
द्भ्यउपश्रुतयेहर्यक्षायकुंभीशत्रवेपात्रपाणयेनृमणयेहंत्रीमुखायसर्षपायारुणाय०

मशरदःशतंजीवेमशरदःशत २ शृणुयामशरदःशतमित्यनेन अथकुमारमभिमृशति
अश्माभवपरशुर्भवहिरण्यमश्रुतंभव आत्मावैपुत्रनामासित्वंजीवशरदःशतमित्यने
न तत्रकुमारमातरमभिमंत्रयेत् इडासिमैत्रावरुणीवीरेवीरमजीजनथाः सात्वंवीरव
तीभवयास्मान्वीरवतोकरत्इत्यनेन ततःकुमारनाभिवर्द्धनेकृतेतस्यादक्षिणस्तनंप्र
क्षाल्यकुमारायप्रयच्छति ॐइम२ स्तनमूर्जस्वंतंधयापांप्रपीनमग्नेसरिरस्यमध्येउ
त्संजुषस्वमधुमंतमर्व्वन्त्समुद्रियं २ सदनमाविशस्वइतिमंत्रेण ततोवामस्तनंप्रक्षा
ल्यप्रयच्छति ॐइम२ स्तनमित्यादियस्तेस्तनःशशयोयोमयोभूर्योरत्नधावसुविद्यः
सुदत्रःयेनविश्वापुष्यसिवार्याणिसरस्वतितमिहधातवेकः इतिमंत्राभ्यां ततःप्रसवि
त्रीशयनीयमस्तकोपरिभूमौवारिपूर्णभाजनंनिदध्यात्आपोदेवेषुजाग्रथयथादेवेषु

नामकुर्यात् तत्रप्रथमंमातृपूजाभ्युदयिकादिकृत्वाब्राह्मणान्भोजयेत् कुमारंसंस्ना
प्यअहतवासः परिधाप्य कृतस्वस्त्ययनंप्राङ्मुखंदक्षिणकर्णेअमुकशर्मासीतित्रिः
श्रावयति अथआयुर्वेदात्मंत्रः ॐ अंगादंगात्संभवसिहृदयादधिजायसे आत्मावैपु
त्रनामासिसजीवशरदःशतम् नामद्व्यक्षरंचतुरक्षरंसुखोद्यंशर्मांतंब्राह्मणस्य वर्मांतं
क्षत्रियस्य गुप्तांतंवैश्यस्य दासांतंशूद्रस्य ॥ इतिनामकर्म ॥ ५ ॥ ॥
अथनिष्क्रमणम् ॥ तत्रचतुर्थेमासिचंद्रतारानुकूलेदिनेस्नातमलंकृतंशिशुंगृहाद्बहि
रानीयपितान्योवाब्राह्मणः सूर्यमुदीक्ष्यति ॐ तच्चक्षुरित्यादिमंत्रेण तत्रफलपुष्पा
न्वितपयसाभास्करस्यअर्घोदेयः ॥ इतिनिष्क्रमणम् ॥ ६ ॥ ॥ ॥
अथान्नप्राशनम् ॥ तत्रषष्ठेमासिचंद्रतारानुकूलशुभदिनेस्नातःशुचिराचांतः शुक्ल

 अथयदिदशाहाभ्यंतरेकुमारग्रहोबालमाविशेत्तेना.विष्टोननामयतिनरोदितिनहृष्य
॥ ९ ॥ तिनतुष्यतिचतदेतन्नैमित्तिकंकर्त्तव्यं तदातंबालकंजालेनप्रच्छाद्य उत्तरीयेणवाससा
अंकमादायतंबालंपिताजपति कूर्कुरस्तुकूर्कुरःकूर्कुरोबालबंधनः चेच्चेच्छुनकसृजनम
स्तेअस्तुसीसरोलपेतापन्हरत्सत्यंयत्तेदेवावरमदद्‌धुःसत्वंकुमारमेववावृणीथाः चेच्चे
च्छुनकसृजनमस्तेअस्तुसीसरोलपेतापन्हरत्सत्यंयत्तेसरमामातासीसरःपिताश्या
मशबलौभ्रातरौ चेच्चेच्छुनकसृजनमस्तेअस्तुसीसरोलपेतापन्हरेतिजपः ननामय
तिनरोदितिनहृष्यतिनग्लायति यत्रवयंवदामोयत्रचाभिमृशामसि इत्यभिमृशति ॥
इतिजातकर्म ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
अथनामकर्म ॥ अथदशमेहनिसूतिकांचोत्थाप्यैकादशेहनिविहितदिनांतरेवापिता ॥ ९ ॥

त्यभिधाय ॐ भवानीतितेनोक्तेप्रणीतापात्रंपुरतः कृत्वा वारिणापरिपूर्यंकुशैराच्छा
द्यब्रह्मणोमुखमवलोक्याग्नेरुत्तरतोनिदध्यात् ततः परिस्तरणं बर्हिषश्चतुर्थभागमा
दायाग्नेयादीशानांतं ब्रह्मणोग्निपर्यंतं नैर्ऋत्याद्वायव्यंतं अग्नितः प्रणीतापर्यंतम् त
तोग्नेरुत्तरतःपश्चिमदिशिपवित्रच्छेदनार्थंकुशत्रयम् पवित्रकरणार्थं साग्रमनंतर्गर्भिंकु
शपत्रद्वयं प्रोक्षणीपात्रं आज्यस्थाली चरुस्थाली सम्मार्जनकुशाः उपयमनकुशाः
प्रादेशमितपलाशसमिधस्तिस्रः स्रुवः आज्यं षट्पंचाशदुत्तरयजमानमुष्टिशतद्वया
वच्छिन्नामतंडुलपूर्णपात्रं चर्वर्थास्तंडुलाः एतानिपवित्रच्छेदनकुशानांपूर्वंपूर्वंदिशि
क्रमेणासादनीयानि ततः पवित्रच्छेदनकुशैर्यजमानप्रादेशमितपवित्रच्छेदनं सपवि
त्रकरेणप्रणीतोदकंत्रिःप्रोक्षणीपात्रेनिधाय द्वाभ्यामनामिकांगुष्ठाभ्यामुत्तराग्रेपवि

ह्विवासाः पितासूतिकागृहएवकुशकंडिकांकुर्यात् तत्रकुशैर्हस्तपरिमितचतुरस्रभूमिं
परिसमुह्यतानैशान्यांनिःक्षिप्य गोमयोदकेनोपलिप्यस्फ्येनस्रुवेणवाप्रादेशमात्र
मुत्तरोत्तरक्रमेणप्रागग्रंत्रिरुल्लिख्य उल्लेखनक्रमेणानामिकांगुष्ठाभ्यांमृदंसमुद्धृत्य
वारिणातंदेशमभ्युक्ष्य कांस्यपात्रस्थंवन्हिंप्रत्यङ्मुखमुपसमाधाय ॐ अद्यकर्त
व्यान्नप्राशनहोमकर्मणि कृताकृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्मकर्तुममुकगोत्रममुकशर्माणं
ब्राह्मणमेभिः पुष्पचंदनतांबूलवासोभिर्ब्रह्मत्वेनत्वामहंवृणे इतिब्रह्माणंवृणुयात् ओं
वृतोस्मीतिप्रतिवचनं ॐ यथाविहितंकर्मकुर्विंतियजमानेनोक्ते ॐ करवाणीतितेनो
क्ते अग्नेर्दक्षिणतः शुद्धमासनंनिधाय तदुपरिप्रागग्रान्कुशानास्तीर्यअग्निंप्रदक्षिणं
कारयित्वाब्रह्माणमुदङ्मुखंतत्रोपवेश्यास्मिन्नन्नप्राशनहोमकर्मणित्वम्मेब्रह्माभव

णीवत्त्रिरुत्पवनं अवेक्ष्यसत्यपद्रव्येतन्निरसनंततःप्रोक्षण्युत्पवनं ततउत्थायउपय
मनकुशान्वामहस्तेकृत्वा प्रजापतिंमनसाध्यात्वा तूष्णीमग्नौघृताक्ताःसमिधस्तिस्त्रः
प्रक्षिपेत् ततउपविश्यसपवित्रप्रोक्षण्युदकेनप्रदक्षिणक्रमेणाग्निंपर्युक्ष्य प्रणीतापा
त्रेपवित्रेनिधाय ब्रह्मणान्वारब्धः पातितदक्षिणजानुः समिद्धतमेग्नौजुहुयात् तत्र
प्रथमाहुतिचतुष्टयेतत्तदाहुत्यनंतरंस्रुवावस्थितहुतशेषस्यप्रोक्षणीपात्रेप्रक्षपः ॐ प्र
जापतयेस्वाहा इदंप्रजापतये॰इतिमनसा ॐ इंद्रायस्वाहा इदमिंद्राय॰ इत्याघारौ
ॐअग्नयेस्वाहाइदमग्नये॰ ॐ सोमायस्वाहा इदंसोमाय॰ इत्याज्यभागौ ततोन
न्वारब्धेनासाधारणासाधारणाहुतिद्वयं ॥ तत्रप्रथमाहुतिमंत्रः ॥ ॐ देवींवाचमजन
यंतदेवास्तांविश्वरूपाःपशवोवदंति सानोमंद्रेषमूर्जंदुहानाधेनुर्वागस्मानुपसुष्टुतैतु॰

द०क० त्रेगृहीत्वात्रिरुत्पवनं ततः प्रोक्षणीपात्रंसव्यहस्तेनगृहीत्वादक्षिणानामिकांगुष्ठा पद्ध०
॥२१॥ भ्यांपवित्रेगृहीत्वात्रिरुद्दिंगनं ततः प्रणीतोदकेनप्रोक्षणीपात्रमभ्युक्ष्य प्रोक्षणीजले
नासादितवस्तुसेचनम् अग्निप्रणीतयोर्मध्येप्रोक्षणीपात्रंनिदध्यात् ततःआज्यस्था
ल्यामाज्यंनिरूप्य प्रणीतोदकेनतंडुलान्प्रक्षाल्य चरुपात्रेप्रणीतोदकंदत्त्वा तत्रतंडु
लान्प्रक्षिप्य स्वयंचरुंगृहीत्वा ब्रह्माचाज्यंवन्हावुत्तरतश्चरुंदक्षिणतः आज्यंनिद
ध्यात् ततः सिद्धेचरौतृणादिप्रज्वाल्यउभयोरुपरिप्रदक्षिणंभ्रामयित्वावन्हौतत्प्रक्षे
पःततस्त्रिःस्रुवप्रतपनं संमार्जनकुशानामग्रैरंतरतोमूलैर्बाह्यतः स्रुवंसंमृज्य प्रणीतो
दकेनाभ्युक्ष्य पुनस्त्रिःप्रतप्य दक्षिणतोनिदध्यात् ततआज्यमग्नितश्चरोः पूर्वेणाग्नी
याग्रेधृत्वा आज्यपश्चिमेनचरुमानीयाज्यस्योत्तरतोनिदध्यात् ततआज्यस्यप्रोक्ष ॥२१॥

ॐ त्वन्नोअग्नेवरुणस्यविद्वान्देवस्यहेडोअवयासिसीष्ठाः यजिष्ठोवन्हितमःशोशुचा
नोविश्वाद्वेषाꣳसिप्रमुमुग्ध्यस्मत्स्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्यां० ॐ सत्वन्नोअग्नेवमोभ
वोतीनेदिष्ठोअस्याउषसोव्युष्टौ अवयक्ष्वनोवरुणꣳ रराणोव्बोहिमृडीकꣳ सुहवो
नएधिस्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्यां० ॐ अयाश्चाग्नेस्यनभिशस्तिपाश्चसत्वमित्वम
याअसि अयानोयज्ञंवहास्ययानोधेहिभेषजꣳस्वाहा इदमग्नये० ॐ येतेशतंवरु
णयेसहस्त्रंयज्ञियाःपाशावितताममहांतः तेभिर्नोअद्यसवितोतविष्णुर्विश्वेमुंचंतुमरु
तःस्वर्काःस्वाहा इदंवरुणायसवित्रेविष्णवेविश्वेभ्योदेवेभ्योमरुद्भ्यःस्वर्केभ्यश्च० ॐ
उदुत्तमंवरुणपाशमस्मदवाधमंविमध्यमꣳ श्रथाय अथावयमादित्यव्रतेतवानागसो
अदितयेस्यामस्वाहा इदंवरुणाय० इतिसर्वप्रायश्चित्तं ॐ प्रजापतयेस्वाहाइदंप्र

द०क० इदंवाचे० ॥द्वितीयाहुतिस्तु ॥ ॐ देवींवाचमित्यादिमंत्रः ॐ वाजोनोअद्यप्रसुवा पद्ध०
॥ १२ ॥ तिदानंवाजोदेवाॅं२ ऋतुभिःकल्पयाति वाजोहिमासर्ववीरंजजानविश्वाआशावा
जपतिर्जयेय २ स्वाहा इदंवाचेवाजाय० इतिमंत्राभ्यां ॥ ततःस्थालीपाकेनाहुति
चतुष्टयं ॥ ॐ प्राणेनान्नमशीयस्वाहा इदंप्राणाय० ॐ अपानेनगंधमशीयस्वा
हा इदमपानाय० ॐ चक्षुषारूपाण्यशीयस्वाहा इदंचक्षुषे० ॐ श्रोत्रेणयशोऽशी
यस्वाहा इदंश्रोत्राय० ततोब्रह्मणान्वारब्धकर्तृकोहोमः तत्रतत्तदाहुत्यनंतरंस्रुवा
वस्थितहुतशेषद्रव्यस्यप्रोक्षणीपात्रेप्रक्षेपः तत्रैवाज्यस्थालीपाकाभ्यांस्विष्टकृतं ॐ
अग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहा इदमग्नयेस्विष्टकृते० ततआज्येन ॐ भूःस्वाहा इदमग्नये०
ॐ भुवःस्वाहा इदंवायवेन० ॐ स्वःस्वाहा इदंसूर्यायन० एतामहाव्याहृतयः ॥२८॥

न्नुत्तमपात्रेकृत्वा कृतस्नानादिरलंकारादियुतोबालस्तूष्णीं ॐ हंतइतिमंत्रेणवाअन्न
पतेन्नस्यनोदेह्यनमीवस्यशुष्मिणः प्रप्रदातारंतारिषऽऊर्ज्जंन्नोधेहिद्विपदेचतुष्पदेइ
त्यनेनवाप्राशनीयम् अथकुमारस्यवाक्प्रसरणकामेनभरद्वाजमांसेनअन्नाद्यकामे
नकपिंजलमांसेनमत्स्येनजवनकामस्य आयुःकामेनकृकलासमांसेनब्रह्मवर्चसका
मेनआटिमांसं सर्वफलकामेनकथितसर्वमांसंकपिंजलःकटुआगौरतित्तिरइतिकेचि
त् अलाभेपिष्टकमयानांभरद्वाजप्रभृतीनामेकदेशः प्राशयितव्यः ततआचम्योत्थाय
फलमूलपुष्पसमन्वितघृतेनस्त्रुवंपरिपूर्य ॐ मूर्धानंदिवोअरतिंपृथिव्यावैश्वानरमृत
आजातमग्निं कवि २ सम्राजमतिथिंजनानामासन्नापात्रंजनयंतदेवाः स्वाहा इति
मंत्रेणपूर्णाहुतिंदद्यात् ॥ ततउपविश्यभस्मानीयदक्षिणानामिकाग्रगृहीतभस्मना

जापतये० इतिमनसा इतिप्राजापत्यं अथसंस्रवप्राशनम् ततआचम्य ओमद्यकृ
तैतदन्नप्राशनहोमकर्मणिकृताकृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्मप्रतिष्ठार्थमिदंपूर्णपात्रंप्रजाप
तिदैवतममुकगोत्रायामुकशर्मणेब्राह्मणायब्रह्मणेदक्षिणांतुभ्यमहंसंप्रददेइतिदक्षिणां
दद्यात् ॐ स्वस्तीतिप्रतिवचनं ततः प्रणीताविमोकः ॐ सुमित्रियानआपओ
षधयःसंतुइतिपठित्वा पवित्राभ्यांप्रणीताजलमानीयतेनशिरःसंमृज्य ॐ दुर्मि
त्रियास्तस्मैसंतु योस्मान्द्वेष्टि यंचवयंद्विष्मः इत्यैशान्यांप्रणीतान्युब्जीकरणम् तत
स्तरणक्रमेणबर्हिरुत्थाप्याज्येनाभिघार्यहस्तेनैवजुहुयात् ॐ देवागातुविदोगातुं
वित्वागातुमितमनसस्पतइमंदेवयज्ञꣳस्वाहा वातेधाःस्वाहा इतिबर्हिर्होमः ॥ अथस
र्वान्कटुमधुरलवणादिरसान्सर्वाणिचशाल्यादीन्यन्नानि यथासंभवमुद्धृत्यैकस्मि ॥१३॥

खनक्रमेणानामिकांगुष्ठाभ्यामुद्धृत्य वारिणातंदेशमभ्युक्ष्य कांस्यपात्रेणाग्निमानीय प्रत्यङ्मुखमग्नेरुपसमाधानंकुर्यात् ततोग्नेः पश्चिमतोयजमानदक्षिणदिशिस्नापित महतवासः परिधाप्य कुमारमंकेनिधायमाताउपविशति ततःपुष्पचंदनतांबूलवासां स्यादाय ॐ अद्यकर्तव्यचूडाकरणहोमकर्मणिकृताकृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्मकर्तुममु कगोत्रं अमुकशर्माणंब्राह्मणमेभिःपुष्पचंदनतांबूलवासोभिर्ब्रह्मत्वेनत्वामहंवृणे इ तिब्रह्माणंवृणुयात् ॐ वृतोस्मीतिप्रतिवचनम् ॐ यथाविहितंकर्मकुर्वितियजमाने नोक्ते ॐ करवाणीतिप्रतिवचनम् ततोयजमानोग्नेर्दक्षिणतः शुद्धमासनंदत्त्वा तदुप रिप्रागग्रान्कुशानास्तीर्याग्निंप्रदक्षिणंकारयित्वा अस्मिन्कर्मणित्वंमेब्रह्माभवेत्य भिधाय ॐ भवानीतितेनोक्तेब्रह्माणमुदङ्मुखंतत्रोपवेश्य प्रणीतापात्रंपुरतःकृत्वा वा

ॐ त्र्यायुषंजमदग्नेरितिललाटे ॐ कश्यपस्यत्र्यायुषमितिग्रीवायां ॐ यद्देवेषुत्र्या
युषमितिदक्षिणबाहुमूले ॐ तन्नोअस्तुत्र्यायुषमितिहृदि अनेनैवक्रमेणकुमारलला
टादावपितन्नोइत्यत्रतत्तेअस्त्वितिविशेषः ततोदूर्वाक्षतादिदानंब्राह्मणानांभोजनंच
॥ ॥इत्यन्नप्राशनम् ॥ ७ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ अथचूडाकर्म ॥ तच्चपूर्णवर्षेतृतीयेवाअसंपूर्णेउपनीत्यासहवायथाचारंउदगयन
आपूर्यमाणपक्षे शुक्रास्तादिदोषरहितरिक्तादिदोषरहितसोमगुरुबुधशुक्रान्यतम
वारविहितनक्षत्रसमन्वितायांतिथौकृतनित्यक्रियोयजमानोमातृपूजाभ्युदायिकादि
कृत्वामंडपेपरिष्कृतभूमौकुशकंडिकामारभेत् तत्रक्रमः कुशैर्हस्तमितांभूमिंपरिसमुह्य
तानैशान्यांपरित्यज्यगोमयोदकेनोपलिप्य स्रुवमूलेनप्रादेशमात्रंत्रिरुल्लिख्य उल्ले

पवित्रकरेणप्रणीतोदकंत्रिःप्रोक्षणीपात्रेनिधाय द्वाभ्यामनामिकांगुष्ठाभ्यामुत्तराग्रे
पवित्रेगृहीत्वात्रिरुत्पवनं ततः प्रोक्षणीपात्रंवामहस्तेकृत्वाऽनामिकांगुष्ठगृहीतपवि
त्राभ्यांप्रोक्षणीजलंत्रिरुत्क्षिप्य प्रणीतोदकेनप्रोक्षणीपात्रमभ्युक्ष्य प्रोक्षणीजलेना
सादितवस्तून्यभिषिच्याग्निप्रणीतयोर्मध्येप्रोक्षणीपात्रंनिदध्यात् आज्यस्थाल्या
माज्यंकृत्वाधिश्रित्यज्वलत्तृणादिकमादायाज्यस्योपरिप्रदक्षिणंभ्रामयित्वा वन्हौत
त्क्षिपेत् ततस्त्रिः स्रुवप्रतपनं संमार्जनकुशानामग्रैरंतरतोमूलैर्बाह्यतःस्रुवंसंमृज्यप्र
णीतोदकेनाभ्युक्ष्य पूर्ववत्त्रिःप्रताप्य दक्षिणतोनिदध्यात् ततःअग्नितः प्रदक्षिणक्र
मेणाज्यमवतार्याग्रतोनिदध्यात् ततः प्रोक्षणीवदाज्योत्पवनं अवेक्ष्य सत्यपद्र
व्येतन्निरसनं पूर्ववत्प्रोक्षण्युत्पवनं ततउत्थायउपयमनकुशानादायवामहस्तेकृत्वा

द०क० रिणापरिपूर्यकुशैराच्छाद्य ब्रह्मणोमुखमवलोक्याग्नेरुत्तरतः कुशोपरिनिदध्यात् ततः प०द०
॥१५॥ परिस्तरणंबर्हिषश्चतुर्थभागमादायआग्नेयादीशानांतंब्रह्मणोग्निपर्यंतं नैर्ऋत्याद्वाय
व्यंतं अग्नितः प्रणीतापर्यंतं ततोग्नेरुत्तरतः पश्चिमदिशिपवित्रच्छेदनार्थंकुशत्रयम् प
वित्रकरणार्थंसाग्रमनंतर्गर्भिकुशपत्रद्वयम् प्रोक्षणीपात्रं आज्यस्थाली संमार्जनकु
शाः समिधस्तिस्रःस्रुवः आज्यं षट्पंचाशदुत्तरयजमानमुष्टिशतद्वयावच्छिन्नामतंडु
लपूर्णपात्रं पवित्रच्छेदनकुशानांपूर्वंपूर्वंदिशिक्रमेणासादनीयं अमीषामुत्तरोत्तरतः
साधारणवस्तून्युपकल्पनीयानि तत्रशीतोदकमुष्णोदकंघृतदधिनवनीतान्यतमस्य
पिंडः त्रिः श्वेतशल्लकीकंटकं साग्रसप्तविंशतिकुशपत्राणि लोहक्षुरः नापितःवृषभ
गोमयपिंडः अन्यदप्याचारान्नलिनोदलादि ततः पवित्रच्छेदनकुशाः पवित्रेछित्वास ॥ १५॥

तीनेदिष्ठोअस्याउषसोव्युष्टौ अवयक्ष्वनोवरुण २ रराणोव्वीहिमृडीक २ सुहवो नएधिस्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्यां० ॐ अयाश्चाग्नेस्यनभिशस्तिपाश्चसत्वमित्वमया असि अयानोयज्ञंवहास्ययानोधेहिभेषज २ स्वाहा इदमग्नये० १० ॐ येतेशतंवरु णयेसहस्त्रंयज्ञियाः पाशाविततामहांतः तेभिर्नोअद्यसवितोत्तविष्णुर्विश्वेमुंचंतुमरु तः स्वर्काः स्वाहा इदंवरुणायसवित्रेविष्णवेविश्वेभ्योदेवेभ्योमरुद्भ्यःस्वर्केभ्यश्च० ११ ॐ उदुत्तमंवरुणपाशमस्मदवाधमंविमध्यम २ श्रथाय अथावयमादित्यव्रतेत वानागसोअदितयेस्यामस्वाहा इदंवरुणाय०१२इतिसर्वप्रायश्चित्तं ॐ प्रजापत येस्वाहा इदंप्रजापतये० १३ इतिमनसा इतिप्राजापत्यं ॐ अग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहा इदमग्नयेस्विष्टकृते० १४ इतिस्विष्टकृत् अथसंस्रवप्राशनम् ततआचम्य ॐ अ

प्रजापतिंमनसाध्यात्वातूष्णीमग्नौघृताक्ताः समिधस्तिस्रःप्रक्षिपेत् ततउपविश्यस
पवित्रप्रोक्षण्युदकेनप्रदक्षिणक्रमेणाग्निंपर्युक्ष्यप्रणीतापात्रेपवित्रेकृत्वा ब्रह्मणान्वा
रब्धःपातितदक्षिणजानुः समिद्धतमेग्नौजुहुयात् तत्रप्रत्याहुत्यनंतरंस्रुवावस्थितहु
तशेषघृतस्यप्रोक्षणीपात्रेप्रक्षेपः ॐ प्रजापतयेस्वाहा इदंप्रजापतये० १ इतिमनसा
ॐ इंद्रायस्वाहा इदमिंद्राय० २इत्याघारौ ॐ अग्नयेस्वाहा इदमग्नये० ३ ॐ सो
मायस्वाहा इदंसोमाय० ४इत्याज्यभागौ ॐ भूःस्वाहा इदमग्नये० ५ ॐ भुवःस्वा
हा इदंवायवे० ६ ॐ स्वः स्वाहा इदंसूर्याय० ७ एतामहाव्याहृतयः ॐ त्वन्नोअग्नेव
रुणस्यविद्वान्देवस्यहेडोऽअवयासिसीष्ठाः यजिष्ठोवन्हितमःशोशुचानोविश्वाद्वे
षा २ सि प्रमुमुग्ध्यस्मत्स्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्यां० ८ ॐ सत्वन्नोअग्नेवमोभवो

शाबद्धकुमारकेशजूटिकात्रयेदक्षिणजूटिकां ॐसवित्राप्रसूतादैव्याआपउंदंतुतेतनु दीर्घायुत्वायवर्चसे इतिमंत्रंपठित्वातेनैवमिश्रितवारिणाप्रक्षाल्य ततोदक्षिणभाग स्थितजूटिकाभागत्रयंकुर्यात् तत्रएकांएकांजूटिकांप्रतिकुशपत्रत्रयसंयोजनंकुर्यात् शल्लकीकंटकेनतूष्णींविवरणंकृत्वाभागत्रयंकुर्यात् ततः सप्तविंशतिकुशपत्रतःपत्रत्र यमानीयतत्केशमूलसंलग्नाग्रजूटिकाप्रथमभागमध्यांतरितंकुर्यात् ॐओषधेत्राय स्वधितेमैन २ हिं २ सीः शिवोनामासिस्वधितिस्तेपितानमस्तेअस्तुमामाहिं २ सीः इतिमंत्रेणलोहक्षुरंगृहीत्वा ॐनिवर्तयाम्यायुषेन्नाद्यायप्रजननायरायस्पोषायसुप्र जास्त्वायसुवीर्याय इतिमंत्रेणजूटिकासंलग्नंकुर्यात् ततःकुशपत्रत्रयसहितांजूटिकां छिनत्ति ॐयेनावपत्सविताक्षुरेणसोमस्यराज्ञोवरुणस्यविद्वान् तेनब्रह्माणोवपतेद

द०क० द्यामुष्यकुमारस्यकृतैतच्चूडाकरणहोमकर्मणि कृताकृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्मप्रतिष्ठार्थं पद्ध०
॥१७॥ मिदंपूर्णपात्रं प्रजापतिदैवतममुकगोत्रायाऽमुकशर्मणेब्राह्मणायब्रह्मणे दक्षिणांतु
भ्यमहंसंप्रददे इतिब्रह्मणेदक्षिणांदद्यात् ॐस्वस्तीतिप्रतिवचनं ततोब्रह्मग्रंथिविमो
कः ततः ॐसुमित्रियानआपओषधयःसंतुइतिपवित्राभ्यांप्रणीताजलमानीयतेनशि
रःसंमृज्य ॐदुर्मित्रियास्तस्मैसंतुयोस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मःइत्यैशान्यांप्रणीतान्यु
ब्जीकरणं ततस्तरणक्रमेणबर्हिरुत्थाप्याज्येनाभिघार्य ॐदेवागातुविदोगातुंवित्वा
गातुमित मनसस्पतइमंदेवयज्ञ २ स्वाहावातेधाः स्वाहा इतिमंत्रेण बर्हिर्होमः अ
थशीतोदकमुष्णोदकेन ॐ उष्णेनवायउदकेनेह्यदितेकेशान्वपइतिमंत्रेणाभिषिच्यत
त्क्रमिश्रितोदकेननवनीताद्यन्यतमपिंडंतूष्णींप्रक्षिप्य दक्षिणपश्चिमोत्तरक्रमेणपूर्वेनि ॥ १

जनांतेषुपूर्ववत्तन्मंत्रंप्रयोज्यप्रथमभागजूटिकायांछेदनेमंत्रः ॐ येनभूरिश्चरा दि
वंज्योक्पश्चाद्धिसूर्यं तेनतेवपामिब्रह्मणाजीवातवेजीवनायसुश्लोक्यायस्वस्तये त
तः केशान् गोमयपिंडोपरिनिदध्यात् ततोवशिष्टभागद्वयेकुशपत्रत्रयेकेशांतर्निधाना
दिछेदनवर्जंसर्वंपूर्ववदेवछेदनंतूष्णीं गोमयपिंडोपरिधारणमपि ततःसमस्तंशिरःप्र
क्षाल्यत्रिःकेशोपरिक्षुरंप्रदक्षिणक्रमेणानुकेशान्भ्रामयति ॐ यत्क्षुरेणमज्जपतासु
पेशसावप्त्वावावपतिकेशांश्छिधिशिरोमास्यायुःप्रमोषीः इतिमंत्रेण ततस्ताभिरेवा
द्भिःसमस्तंशिरःप्रक्षाल्य ॐ अक्षण्वंपरिवप इतिनापितायक्षुरंप्रयच्छति अथनापि
तःशिखांधृत्वा समस्तशिरोवपनंयथाकुलधर्मंकुर्यात् तांश्चकेशान्नूतनवस्त्रेणप्रतीक्ष्य
मातादधिभक्तदुग्धसमन्वितगोमयपिंडोपरिनिदध्यात् इतिसमाचारः पूर्ववत्पूर्णा

मस्यायुष्यंजरदष्टिर्यथासत् इतिमंत्रेणपश्चिमजूटिकाछेदनंकुर्यात् ततस्तान्लूनकु
शपत्रत्रयसहितान् अनुडुद्गोमयपिंडोपरिउत्तरस्यांनिदध्यात् अत्रैवपूर्वंप्रक्षालित
परभागद्वयेकुशपत्रत्रितयांतर्निधानादिछेदनवर्ज्जंसर्वंपूर्ववदेवछेदनंतूष्णीं ततःपश्चि
मजूटिकायांपूर्ववत्तेनैवमंत्रेणप्रक्षालनंतूष्णींशल्लकीकंटकेनभागत्रयकरणंकेशमूलसं
लग्नाग्रकेशांतरितमध्यकुशपत्रत्रयधारणक्षुरग्रहणतत्संयोजनानितत्तन्मंत्रेणैव तत्र
प्रथमजूटिकाछेदनेमंत्रः ॐत्र्यायुषंजमदग्नेः कश्यपस्यत्र्यायुषं यद्देवेषुत्र्यायुषं तन्नो
अस्तुत्र्यायुषं इतिमंत्रेणछित्त्वा ततःपूर्ववद्गोमयपिंडोपरिनिदध्यात् तत्रावशिष्टभा
गद्वयेकुशपत्रत्रयंकेशांतर्निधानादिछेदनवर्जंसर्वंपूर्ववदेवछेदनंतूष्णीमेवलूनकुशपत्र
त्रयकेशानांगोमयपिंडोपरिधारणंच ततउत्तरभागजूटिकायांप्रक्षालनादिक्षुरसंयो

न्वितरिक्तातिरिक्ततिथिपूर्वाण्हे पिताऽन्योवापूर्वाभिमुखोपविष्टः कुमारस्यमधुरंद
त्वा ॐ भद्रंकर्णेभिःशृणुयामदेवाभद्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः स्थिरैरंगैस्तुष्टुवा २ स
स्तनूभिर्व्यशेमहिदेवहितंयदायुः इतिमंत्रेणदक्षिणकर्णमभिमंत्र्य ॐ वक्ष्यंतीवेदा
गनीगंतिकर्णंप्रियर सखायंपरिषस्वजाना योषेवशिंक्तेवितताधिधन्वन्ज्याइयरस
मनेपारयंती इतिमंत्रेणवामकर्णमभिमंत्रयेत् ततोमध्यंवीक्ष्यनापितद्वारावेधयेत् त
स्मिन्समयेमधुरादिदानंसमाचारात् ततोब्राह्मणभोजनं ॥ इतिकर्णवेधः ॥ ९ ॥
श्रीगणेशायनमः॥ अथोपनयनम् ॥ ॥ तत्रशुद्धसमयेरविगुरुचंद्रतारादिशुद्धौ ज
न्मतोगर्भाष्टमेऽब्देवानुकूल्येषोडशसंवत्सराभ्यंतरे ब्रह्मवर्चसकामस्यपंचमेप्युदग
यनआपूर्यमाणपक्षेनध्यायषष्ठीरिक्ताद्यतिरिक्ततिथौ रविगुरुशुक्रान्यतमवारेमध्या

हुतिः ॐ मूर्धानंदिवोअरतिंपृथिव्यावैश्वानरमृतआजातमग्निम् कविंस्सम्राजम
तिथिंजनानामासन्नापात्रंजनयंतदेवाःस्वाहा इतिमंत्रेणपूर्णाहुतिः ततउपविश्यस्रु
वेणभस्मानीय दक्षिणानामिकाग्रगृहीतभस्मनात्र्यायुषंकुर्यात् ॐ त्र्यायुषंजमदग्ने
रितिललाटे ॐ कश्यपस्यत्र्यायुषमितिग्रीवायां ॐ यद्देवानांत्र्यायुषमितिदक्षिण
बाहुमूले ॐ तन्नोअस्तुत्र्यायुषमितिहृदि अनेनैवक्रमेणकुमारललाटादावपि तत्र
तत्तेअस्तुइतिविशेषः ततोदूर्वाक्षतादिग्रहणम् ततस्तान्केशान्सगोमयपिंडान्गो
ष्ठेसरित्तीरेवाअन्यस्मिन्नुदकांतरेवानिदध्यात् तत आचाराद्बोज्यादिकम्॥ ॥ इति
चूडाकरणम् ॥ ८ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
॥ अथकर्णवेधः ॥ ॥ तत्रतृतीयेवर्षेपंचमेवापुष्येंदुचित्राहरिरेवत्यन्यतमनक्षत्रस ॥ १९॥

माचार्योवासःपरिधापयति तत्रआचार्यपठनीयोमंत्रः ॐ येनेंद्रायबृहस्पतिर्वासःप
र्यदधादमृतंतेनत्वापरिदधाम्यायुषेदीर्घायुत्वायबलायवर्चसे ततोमाणवकस्यद्विरा
चमनम् अथमाणवकस्यवेष्टनत्रयेणतत्प्रवरग्रंथितांमेखलामाचार्योबध्नातितत्रमाण
वकपठनीयोमंत्रः इयंदुरुक्तंपरिबाधमानावर्णंपवित्रंपुनतीमआगात् प्राणापाना
भ्यांबलमादधानास्वसादेवीसुभगामेखलेयं ॐ युवासुवासाःपरिवीतआगात्सउ
श्रेयान्भवतिजायमानः तंधीरासःकवयउन्नयंतिस्वाध्योमनसादेवयंत इतिवा ततआ
चाराद्यज्ञोपवीतसहितभांडाष्टतयंब्राह्मणेभ्योदत्वा ॐ तत्सदद्यामुकगोत्रःस्वकीयोपन
यनकर्मविषयकसत्संस्कारप्राप्त्यर्थेइदंभांडाष्टतयंसयज्ञोपवीतंसदक्षिणंयथानामे-
ति ततोयज्ञोपवीतंपरिदधातिमाणवकः ॐ यज्ञोपवीतमितिमंत्रस्य परमेष्ठीऋषिर्लिं

द हादर्बांक् कुमारपित्राभ्युदयिकेकृतेतदभावेआचार्येणैवकृते ब्राह्मणान्माणवकंच
भोजयित्वासशिखकृतक्षौरंस्नानानंतरंयथाशक्तयलंकृत्वा बहिःशालायांतुषकेशश
र्करादिशून्यपरिष्कृतभूमौआचार्योग्निस्थापनंकुर्यात् तत्रहस्तमात्रपरिमितचतुरस्र
भूमिकुशकरणकसमूहनानंतरंगोमयोदकेनोपलिप्यस्रुवमूलेनप्रागग्रप्रादेशमात्रमु
त्तरोत्तरक्रमेणत्रिरुल्लिख्य उल्लेखनक्रमेणाऽनामिकांगुष्ठाभ्यांमृदमुद्धृत्यजलेनाभ्यु
क्ष्य नवीनकांस्यपात्रेणाग्निमानीयस्वाभिमुखंनिदध्यात् ततःकुमारमाचार्यःशिष्य
द्वाराग्नेःपश्चाद्दक्षिणपार्श्वेऽवस्थापयति ततःकुमारंबद्धांजलिंसंबोधयति ॐ ब्रह्म
चर्यमागामितिब्रूहि इतिप्रैषानंतरं ॐ ब्रह्मचर्यमागामितिकुमारआह ततः ॐ ब्र
ह्मचार्यसानीतिब्रूहीत्याचार्येणोक्ते ॐ ब्रह्मचार्यसानीतिकुमारआह अथमाणवक

पत्र २ ॥२०॥

चार्यःप्रेषानंतरं ॐ तच्चक्षुर्देवहितंपुरस्ताच्छुक्रमुच्चरत् पश्येमशरदःशतंजीवेमशरदः
शतᳪशृणुयामशरदःशतंप्रब्रवामशरदःशतमदीनाःस्यामशरदःशतंभूयश्चशरदःश
तात् इत्यनेनादित्यंपश्यति अथकुमारस्यदक्षिणांसंसहृदयंदक्षिणहस्तेनस्पृश
त्याचार्यः ॐममव्रतेतेहृदयंदधामि ममचित्तमनुचित्तंतेअस्तु ममवाचमेकमनाजु
षस्व बृहस्पतिस्त्वानियुनक्तुमह्यं इतिमंत्रेण ततःकुमारस्यदक्षिणहस्तंगृहीत्वातंपृ
च्छति कोनामासि श्रीअमुकशर्माहंभोः इतिकुमारआह कस्यब्रह्मचार्यसीत्याचा
र्यः भवतइतिकुमारआह पुनराचार्योभाषते ॐ इंद्रस्यब्रह्मचार्यस्यग्निराचार्यस्त
वाहमाचार्यः श्रीअमुकशर्मन् अथमाणवकंबद्धांजलिंपूर्वादिदिक्षुप्रदक्षिणमुपस्था
नंकारयति अथाचार्योमाणकं भूतेभ्यःपरिददाति तत्रआचार्यस्यमंत्रपाठः ॐ

गोक्तादेवतात्रिष्टुपछंदोयज्ञोपवीतपरिधानेविनियोगः ॐ यज्ञोपवीतंपरमंपवित्रंप्र
जापतेर्यत्सहजंपुरस्तात् आयुष्यमग्र्यंप्रतिमुंचशुभ्रंयज्ञोपवीतंबलमस्तुतेजः इति
मंत्रेण ततएणेयमजिनंतूष्णींपरिधत्ते ततोमाणवककेशपरिमितपालाशदंडमाचार्यः
तूष्णींतस्मैप्रयच्छति तंच योमेदंडइतिप्रजापतिर्ऋषिर्दंडोदेवता यजुर्दंडग्रहणेविनि
योगः ॐ योमेदंडःपरापतद्वैहायसोधिभूम्यां तमहंपुनराददआयुषेब्रह्मणेब्रह्मवर्चसा
य इतिमंत्रेणमाणवकोगृण्हाति ततआचार्योवारिणास्वमंजलिंपूरयित्वा कुमारस्यां
जलिंतेनैवांजलिजलेनपूरयति ॐ आपोहिष्ठामयोभुवस्तानऊर्जेदधातन महेरणाय
चक्षसेॐयोवःशिवतमोरसस्तस्यभाजयतेहनः उशतीरिवमातरःॐतस्माऽअरंगमा
मवोयस्यक्षयायजिन्वथ आपोजनयथाचनः इतिऋग्भिः ततःसूर्यमुदीक्षस्वेतिआ

यात् ॐ स्वस्तीतिप्रतिवचनं ॐ यथाविहितंकर्मकुर्वित्याचार्येणोक्तेॐकरवाणीतिब्राह्म
णोवदेत् ततोग्नेर्दक्षिणतः शुद्धमासनंदत्वा तदुपरिप्रागग्रान्कुशानास्तीर्यं ब्राह्मण
मग्निप्रदक्षिणंकारयित्वास्मिन्कर्मणित्वंमेब्रह्माभवेत्यभिधायभवानोतितेनोक्तेतदुप
रिब्राह्मणमुदङ्मुखमुपवेश्य ततःप्रणीतापात्रंपुरतःकृत्वावारिणापरिपूर्यकुशैराच्छा
द्यब्रह्मणोमुखमवलोक्याग्नेरुत्तरतःकुशोपरिनिदध्यात् ततःपरिस्तरणंबर्हिषश्चतुर्थ
भागमादायाग्नेयार्दाशानांतंब्रह्मणोग्निपर्यंतं नैर्ऋत्याद्वायव्यंतं अग्नितःप्रणीतापर्यंतं
ततोग्नेरुत्तरतः पश्चिमदिशिपवित्रच्छेदनार्थंकुशत्रयंपवित्रार्थंसाग्रमनंतर्गर्भंकुशपत्रद्व
यंप्रोक्षणीपात्रं आज्यस्थालीसंमार्जनार्थंकुशाः उपयमनकुशाः समिधस्तिस्रःस्रुवः
आज्यंषट्पंचाशदुत्तराचार्यंमुष्टिशतद्वयावच्छिन्नामतंडुलपूर्णंपात्रं पवित्रछेदनकुशा

प्रजापतयेत्वापरिददामीतिप्राच्यां ॐ देवायत्वासवित्रेपरिददामि इतिदक्षिणस्य
ॐ अद्भ्यस्त्वोषधीभ्यःपरिददामि इतिप्रतीच्यां ॐ द्यावापृथिवीभ्यांत्वापरिददामि
इतिउर्दाच्यां ॐ विश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यः परिददामिइत्यधः ॐ सर्वेभ्यस्त्वाभूतेभ्यः प
रिददाम्यरिष्ट्यैइत्यूर्ध्वं ततोग्निंप्रदक्षिणीकृत्य आचार्यदक्षिणदिशिउपविशतिमाण
वकः ततः पुष्पचंदनतांबूलवासांस्यादाय ततः ॐ अद्यकर्तव्योपनयनहोमकर्मणि
कृताकृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्मकर्तुममुकगोत्रममुकशर्माणंब्राह्मणमेभिः पुष्पचंदनतांबूल
वासोभिर्ब्रह्मत्वेनत्वामहंवृणे इतिब्रह्माणंवृणुयात् ॐ वृतोस्मीतिप्रतिवचनम् पुष्प
चंदनतांबूलवस्त्राण्यादाय अद्यकर्तव्योपनयनकर्मणिहोतृत्वकर्मकर्तुंअमुकगोत्रममु
कशर्माणंब्राह्मणमेभिःपुष्पचंदनतांबूलवासोभिर्होतृत्वेनत्वामहंवृणेइतिहोतारंवृणु

क्षण्युदकेन प्रदक्षिणक्रमेणाग्निं पर्युक्ष्य प्रणीतापात्रे पवित्रे निधाय पातितदक्षिणजानु ब्रह्मणान्वारब्धः समिद्धतमेऽग्नौ स्रुवेणाज्याहुतीर्जुहोति तत्र तत्तदाहुत्यनंतरं स्रुवावस्थितघृतशेषस्य प्रोक्षणीपात्रे प्रक्षेपः ॐ प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये ० इति मनसा ॐ इंद्राय स्वाहा इदमिंद्राय ० इत्याघारौ ॐ अग्नये स्वाहा इदमग्नये ० ॐ सोमाय स्वाहा इदं सोमाय ० इत्याज्यभागौ ॐ भूः स्वाहा इदमग्नये ० ॐ भुवः स्वाहा इदं वायवे ० ॐ स्वः स्वाहा इदं सूर्याय ० एता महाव्याहृतयः ॐ त्वन्नो अग्ने वरुणस्य विद्वान्देवस्य हेडोऽअवयासिसीष्ठाः यजिष्ठो वन्हितमः शोशुचानो विश्वाद्वेषा २ सि प्रमुमुग्ध्यस्मत् स्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्यां ० ॐ स त्वन्नो अग्ने वमो भवोती नेदिष्ठो अस्या उषसो व्युष्टौ अवयक्ष्वनो वरुण २ रराणो वीहि मृडीक २ सुहवो न एधि स्वाहा इदमग्नीव

द०क० नांपूर्व्वंपूर्व्वंदिशिक्रमेणासादनीयं ततः पवित्रछेदनकुशैः पवित्रेछित्त्वासपवित्रकरेणप्र पष०
॥२३॥ णीतोदकंत्रिःप्रोक्षणीपात्रे निधायअनामिकांगुष्ठाभ्यांगृहीतपवित्राभ्यांतज्जलंकिंचि
त्रिरुत्क्षिप्यप्रणीतोदकेनप्रोक्षणींत्रिरभिषिच्य प्रोक्षणीजलेनासादितवस्तुसेचनंकृ
त्वाऽग्निप्रणीतयोर्मध्येप्रोक्षणीपात्रंनिदध्यात् आज्यस्थाल्यामाज्यनिर्वापः अधिश्र
यणंततःकुशंप्रज्वाल्याज्योपरिप्रदक्षिणंभ्रामयित्वावन्हौतत्प्रक्षिप्य स्रुवंत्रिःपरित
प्यसंमार्जनकुशानामग्रैरंतरतोमूलैर्बाह्यतःस्रुवंसंमृज्य प्रणीतोदकेनाभ्युक्ष्यपुन
स्त्रिःप्रताप्यदक्षिणतोनिदध्यात् ततआज्यमग्नेरवतार्यत्रिःप्रोक्षणीवदुत्पूयावेक्ष्यस
त्यपद्रव्येतन्निरसनंकृत्वापुनः प्रोक्षण्युत्पवनंततउत्थायोपयमनकुशान्वामहस्तेकृत्वा
प्रजापतिंमनसाध्यात्वा तुष्णींघृताक्तास्तिस्रःसमिधःप्रक्षिपेत् उपविश्यसपवित्रप्रो ॥ २३॥

त्रायामुकशर्मणेब्राह्मणायब्रह्मणेदक्षिणांतुभ्यमहंसंप्रददे इतिदक्षिणांदद्यात् ॐस्व
स्तीतिप्रतिवचनम् ततोब्रह्मग्रंथिविमोकः ततः ॐसुमित्रियानआपओषधयः संतुइ
तिपवित्राभ्यांजलमानीयतेनशिरःसंमृज्य ॐदुर्मित्रियास्तस्मैसंतुयोस्मान्द्वेष्टियंच
वयंद्विष्मः इत्यैशान्यांप्रणीतान्युब्जीकरणं ततःस्तरणक्रमेणबर्हिरुत्थाप्यघृतेनाभि
घार्यहस्तेनैवजुहुयात् ॐदेवागातुविदोगातुंविलागातुमितमनसस्पतइमंदेवयज्ञ
स्वाहाव्वातेधाःस्वाहा इतिबर्हिर्होमः ततआचार्यःकुमारस्यानुशासनंकरोतिॐब्रह्म
चार्यसीत्याचार्यःॐअसानीतिब्रह्मचारीॐअपोशानइत्याचार्यःॐअशानीतिकुमार
आह ॐकर्मकुर्वित्याचार्यः ॐकरवाणीतिमाणवकःॐमादिवासुषुप्सवइत्याचार्यः ॐ
नस्वपानीतिकुमारःॐवाचंयच्छइत्याचार्यःॐयच्छानीतिकुमारः ॐसमिधमाधेहि

रुणाभ्यां० ॐ अयाश्चाग्नेस्यनभिशस्तिपाश्चसत्वमित्वमयाअसि अयानोयज्ञंवहा
स्ययानोधेहिभेषजꣳस्वाहा इदमग्नये० ॐ येतेशतंवरुणयेसहस्रंयज्ञियाःपाशावि
ततामहांतः तेभिर्नोअद्यसवितोत्तविष्णुर्विश्वेमुंचंतुमरुतःस्वर्काःस्वाहा इदंवरुणाय
सवित्रेविष्णवेविश्वेभ्योदेवेभ्योमरुद्भ्यःस्वर्केभ्यश्च० ॐ उदुत्तमंवरुणपाशमस्मदवाध
मंविमध्यमꣳश्रथाय अथावयमादित्यव्रतेतवानागसोअदितयेस्यामस्वाहा इदंवरु
णाय० एताःसर्वप्रायश्चित्तसंज्ञकाः ॐ प्रजापतयेस्वाहा इदंप्रजापतये०इतिमनसा
प्राजापत्यं ॐ अग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहा इदमग्नयेस्विष्टकृते० इतिस्विष्टकृद्धोमः ततः
संस्रवप्राशनम् आचमनंच ततोब्रह्मणेदक्षिणादानम् ॐ अद्यएतस्मिन्नुपनयनहो
मकर्मणिकृताकृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्मप्रतिष्ठार्थमिदंपूर्णपात्रंप्रजापतिदैवतंअमुकगो

दाय ॐ अग्नयेसमिधमाहार्षंबृहतेजातवेदसे यथात्वमग्नेसमिधासमिध्यसएवमहमा
युषामेधयावर्चसाप्रजयापशुभिर्ब्रह्मवर्चसेनसमिंधेजीवपुत्रोममाचाऽऽर्योमेधाव्यह
मसान्यानिराकरिष्णुर्यशस्वीतेजस्वीब्रह्मवर्चस्व्यन्नादोभूयासᳵ स्वाहा इतिमंत्रेणजु
हुयात् एवंसमिदंतरद्वयंजुहुयात् ॐ अग्नेसुश्रवः सुश्रवसंमांकुरु ॐ यथात्वमग्ने
सुश्रवः सुश्रवाअसि ॐ एवंमांसुश्रवः सौश्रवसंकुरु ॐ यथात्वमग्नेदेवानांयज्ञस्यनि
धिपाअसि ॐ एवमहंमनुष्याणांवेदस्यनिधिपोभूयासं ततः प्रदक्षिणमग्निंपर्युक्ष्य
तूष्णींपाणीप्रतप्यमुखंप्रतिमंत्रांतेऽवमृशति ॐ तनूपाअग्नेसितन्वंमेपाहि ॐ आ
युर्दाअग्नेस्यायुर्मेदेहि ॐ वर्चोदाअग्नेसिवर्चोमेदेहि ॐ अग्नेयन्मेतन्वाऊनं तन्म
आपृण ॐ मेधांमेदेवःसविताआदधातु ॐ मेधांमेदेवीसरस्वतीआदधातु ॐ मे

त्याचार्यः ॐ आदधानीतिमाणवकः ॐ अपोऽश्नानेत्याचार्यः ॐ अश्नानीतिकुमारः अथा
ग्नेरुत्तरतः प्रत्यङ्मुखायोपविष्टायाचार्यचरणोपसंग्रहणपूर्वकमुपसन्नायाचार्यसमी
क्ष्यमाणायाचार्यः स्वयमपिसमीक्षितायास्मैनिवारितशंखतूर्यादिशब्दइष्टांशकेसा
वित्रीमन्वाह तत्रप्रथमावृत्तौ ॐ भूर्भुवःस्वःतत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्यधीमहिधियो
योनःप्रचोदयात् ॐ पुनर्वारद्वयं अत्रतुसहपाठोविशेषः अथमाणवकआचार्यदक्षिण
दिशिअग्निपश्चिमोपविष्टोघृताक्तशुष्कानिषिद्धेतरेंधनेनजुहुयात् ततः ॐ अग्नेसुश्रवः
सुश्रवसंमांकुरु ॐ यथात्वमग्नेसुश्रवःसुश्रवाअसि ॐ एवंमाऽसुश्रवःसौश्रवसंकुरु ॐ
यथात्वमग्नेदेवानांयज्ञस्यनिधिपाअसि ॐ एवमहंमनुष्याणांवेदस्यनिधिपोभूयासं
ततःप्रदक्षिणमग्निंवारिणापर्युक्ष्य उत्थायस्वप्रादेशमितांघृताक्तपलाशसमिधमा

त्वामभिवादये ततोनेनैवक्रमेणसंबोध्यवरुणमभिवाद्याचार्यंतथैवाभिवादयेत् तत
आयुष्मान्भवसौम्येत्याचार्योब्रूयात् ततोभिक्षापात्रमादायप्रथमंमातुःसकाशात्
ॐभवतिभिक्षांमेदेहि इतिप्रार्थनानंतरंतद्दत्तांघाद्यायाचार्यायनिवेदयेत् तथैवभिक्षां
तरंयाचेत ततःआचार्येणभुंक्ष्वेत्यनुज्ञातोभिक्षांस्वीकुर्यात् ततः फलपुष्पचंदनघृत
पूर्णस्रुवेणब्रह्मचारिदक्षिणकरस्पृष्टेनाचार्यः पूर्णाहुतिंदद्यात् तत्रमंत्रः ॐ मूर्द्धानं
दिवोअरतिंपृथिव्यावैश्वानरमृतआजातमग्निम् कवि२ सम्राजमतिथिंजनानामा
सन्नापात्रंजनयंतदेवाः स्वाहा इदमग्नये० ततःस्रुवेणभस्मानीयदक्षिणानामिकाग्र
गृहीतभस्मना ॐत्र्यायुषंजमदग्नेः इतिललाटे ॐ कश्यपस्यत्र्यायुषं इतिग्रीवायां
ॐ यद्देवेषुत्र्यायुषम् इतिदक्षिणबाहुमूले ॐ तन्नोअस्तुत्र्यायुषं इतिहृदि इतित्र्या

धामाश्विनौदेवावाधत्तांपुष्करस्त्रजौ ततः सर्वगात्रादिषुदक्षिणपाणिनास्पर्शः अत्रप्र
त्येकंमंत्रः ॐ अंगानिचमआप्यायतां इतिसर्वगात्रालंभने ॐ वाक्चमआप्याय
तामिति मुखालंभने ॐ प्राणश्चमआप्यायतामितिनासिकयोः ॐ चक्षुश्चमआ
प्यायतामितिचक्षुषोः ॐ श्रोत्रंचमआप्यायतामितिश्रोत्रयोः ॐ यशोबलंचमआ
प्यायतामितिमंत्रपाठमात्रं ततोदक्षिणकरानामिकाग्रगृहीतभस्मनाललाटेग्रीवायां
दक्षिणबाहुमूलेहृदिचत्र्यायुषंकुर्यात् तत्रयथासंख्येनमंत्रचतुष्टम् ॐ त्र्यायुषंजम
दग्नेः इतिललाटे ॐ कश्यपस्यत्र्यायुषं इतिग्रीवायां ॐ यद्देवेषुत्र्यायुषम् इतिदक्षि
णबाहुमूले ॐ तन्नोअस्तुत्र्यायुषम् इतिहृदि ततोव्यस्तपाणिभ्यांपृथिवींस्पृशन्नभि
वादनंकुर्यात् तत्रप्रकारः ॐ अमुकगोत्रोहममुकप्रवरोहममुकशर्माहंभोवैश्वानर

पसमाधाय पुष्पचंदनतांबूलवस्त्राण्यादाय ॐ अद्यकर्त्तव्यवेदारंभहोमकर्माणिकृता
कृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्मकर्त्तुकमुष्कगोत्रममुकशर्माणंब्राह्मणमेभिःपुष्पचंदनतांबूलवा
सोभिर्ब्रह्मत्वेनत्वामहंवृणे इतिब्राह्मणंवृणुयात् ॐ वृतोस्मीतिप्रतिवचनं ॐ यथा
विहितंकर्मकुर्वित्याचार्यः ॐ करवाणीतितेनोक्ते अग्नेर्दक्षिणतः शुद्धमासनंदत्त्वा त
दुपरिप्रागग्रान्कुशानास्तीर्य ब्रह्माणमग्निप्रदक्षिणक्रमेणश्रामयित्वा अस्मिन्कर्म
णित्वम्मेब्रह्माभवेत्याभिधाय ॐ भवानीतितेनोक्तेब्रह्माणमुदङ्मुखंतत्रोपवेश्य प्रणी
तापात्रंपुरतःकृत्वावारिणापरिपूर्यकुशैराच्छाद्यब्रह्मणोमुखमवलोक्याग्नेरुत्तरतः कु
शोपरिनिदध्यात् ततःपरिस्तरणंबर्हिषश्चतुर्थभागमादाय आग्नेय्यादीशानांतंब्रह्म
णोग्निपर्यंतं नैर्ऋत्याद्वायव्यंतम् अग्नितःप्रणीतापर्यंतम् ततोग्नेरुत्तरतःपश्चिमादि

 युषंकुर्यात् कुमारपक्षेतन्नोइत्यस्यस्थानेतत्तेइतिविशेषः अथक्षारलवणमधुमांसादि
निवृत्तिःउद्धृतजलस्नानदंडकृष्णाजिनधारणवृक्षारोहणविषमभूमिलंघननग्नस्त्री
निरीक्षणस्त्रीसंभोगव्यसनव्यावृत्तिरूपाब्रह्मचारिणोनियमाः तद्दिनेब्रह्मचारीवा
ग्यतोहःशेषंस्थितएवगमयेत् ततः सायंसंध्यांकृत्वातास्मिन्नेवाग्नौपूर्ववत्पर्युक्षणप
रिसमूहनेकृत्वावाचंविसृजेत् परिसमूहनांतेशुष्कानिषिद्धेतरेंधनस्याग्नौप्रक्षेपःततःसं
ध्यामुपास्यप्रतिदिनंसायंप्रातरपिब्रह्मचारिणाकर्तव्या॥ ॥अथवेदारंभः॥ तत्रकृत
नित्याक्रियआचार्यःकुशैर्हस्तमात्रपरिमितांभूमिंपरिसमुह्यतान्कुशानैशान्यांपरि
त्यज्य गोमयोदकेनोपलिप्यस्रुवमूलेनउत्तरोत्तरतःप्रागग्रप्रादेशमात्रंत्रिरुल्लिख्य
उल्लेखनक्रमेणानामिकांगुष्ठाभ्यामुद्धृत्यजलेनाभ्युक्ष्य कांस्येनाग्निमानीयाभिमुखमु

रतोमूलैर्ब्राह्यतः स्रुवंसंमृज्यप्रणीतोदकेनाभ्युक्ष्यपुनस्त्रिःप्रतप्यदक्षिणतोनिदध्यात् ततआज्यमग्निप्रदक्षिणंभ्रामयित्वाऽवतार्याग्रेनिदध्यात् ततः आज्येप्रोक्षणीवदुत्पवनं अवेक्ष्यसत्यपद्रव्येतन्निरसनं ततःप्रोक्षण्युत्पवनं ततउत्थायोपयमनकुशानादाय प्रजापतिंमनसाध्यात्वा तूष्णीमग्नौघृताक्ताःसमिधस्तिस्रःक्षिपेत् ततउपविश्यसपवित्रप्रोक्षण्युदकेनप्रदक्षिणक्रमेणाग्निंपर्युक्ष्य प्रणीतापात्रेपवित्रेनिधाय ब्रह्मणान्वारब्धःपातितदक्षिणजानुःसमिद्धतमेग्नौजुहुयात् तत्रप्रथमाहुतिचतुष्टयेन स्रुवावस्थितहुतशेषघृतस्यप्रोक्षणीपात्रेप्रक्षेपःॐप्रजापतयेस्वाहा इदंप्रजापतये० इतिमनसा ॐ इंद्रायस्वाहा इदमिंद्राय०इत्याघारौ ॐ अग्नयेस्वाहा इदमग्नये० ॐ सोमायस्वाहा इदंसोमाय०इत्याज्यभागौ ततःप्राकृतोऽनन्वारब्धकर्तृकोहोमः

 शिपवित्रछेदनार्थंकुशत्रयं पवित्रकरणार्थंसाग्रमनंतर्गर्भंकुशपत्रद्वयम् प्रोक्षणीपा
 त्रमाज्यस्थालीसंमार्जनकुशाः उपयमनकुशाः समिधस्तिस्रः स्रुवः आज्यं पूर्णपा
त्रंपवित्रछेदनकुशानांपूर्वपूर्वदिशिक्रमेणासादनीयं ततः पवित्रछेदनकुशैःपवित्रेछि
त्वा सपवित्रकरेणप्रणीतोदकंत्रिःप्रोक्षणीपात्रेनिधाय द्वाभ्यामनामिकांगुष्ठाभ्या
मुत्तराग्रेपवित्रेगृहीत्वा त्रिरुत्पवनं ततः प्रोक्षणीपात्रंवामहस्तेगृहीत्वादक्षिणहस्ता
नामिकांगुष्ठाभ्यांत्रिरुद्दिंगनम् ततः प्रणीतोदकेनप्रोक्षणीपात्रमभ्युक्ष्य प्रोक्षणी
जलेनयथासादितवस्तून्यभिषिच्याऽग्निप्रणीतयोर्मध्ये प्रोक्षणीपात्रं निदध्यात ॥
ततआज्यस्थाल्यामाज्यंनिरूप्याधिश्रयणम् ततः कुशंप्रज्वाल्याज्यस्याग्नेश्चोपरि
प्रदक्षिणंभ्रामयित्वा अग्नौतत्प्रक्षेपः ततस्त्रिःस्रुवप्रतपनं संमार्जनकुशानामग्रैरंत

ग्नीवरुणाभ्यां० ॐ सत्वन्नोअग्नेवमोभवोतीनेदिष्ठोअस्याउषसोव्युष्टौ अवयक्ष्व
नोवरुण ᳕ ररराणोव्वीहिमृडीक ᳕ सुहवोनएधिस्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्यां० ॐ अ
याश्चाग्नेस्यनभिशास्तिपाश्चसत्वमित्वमयाआसि अयानोयज्ञंवहास्ययानोधेहिभेष
ज ᳕ स्वाहा इदमग्नये० ॐ येतेशतंवरुणयेसहस्रंयज्ञियाःपाशावितता महांतः ते
भिर्नोअद्यसवितोत्तविष्णुर्विश्वेमुंचंतुमरुतःस्वर्काःस्वाहा इदंवरुणायसवित्रेविष्णवे
विश्वेभ्योदेवेभ्योमरुद्भ्यःस्वर्केभ्यश्च० ॐ उदुत्तमंवरुणपाशमस्मदवाधमांविमध्यम ᳕
श्रथाय अथावयमादित्यव्रतेतवानागसोआदितयेस्यामस्वाहा इदंवरुणाय०इति
सर्वप्रायश्चित्तसंज्ञकाः ॐ प्रजापतयेस्वाहा इदंप्रजापतये० इतिमनसा इतिप्रा
जापत्यं ॐ अग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहा इदमग्नयेस्विष्टकृते० इतिस्विष्टकृद्धोमः ततः

द०क० ॐ अंतरिक्षायस्वाहा इदमंतरिक्षाय० ॐ वायवेस्वाहा इदंवायवे० ॐ ब्रह्मणेस्वा प०
। २९ ॥ हा इदंब्रह्मणे० ॐ छंदोभ्यःस्वाहा इदंछंदोभ्यः० एताःसामान्याहुतयः ॐ प्रजा
पतयेस्वाहा इदंप्रजापतये० इतिमनसा ॐ देवेभ्यःस्वाहा इदंदेवेभ्यः० ॐ ऋ
षिभ्यःस्वाहा इदंऋषिभ्यः० ॐ श्रद्धायैस्वाहा इदंश्रद्धायै० ॐ मेधायैस्वाहा इदं
मेधायै० ॐ सदसस्पतयेस्वाहा इदंसदसस्पतये० ॐअनुमतयेस्वाहा इदमनुमत
ये० ततोन्वारब्धकर्तृकोहोमः तत्तदाहुत्यनंतरंस्रुवावस्थितहुतशेषघृतस्यप्रोक्षणी
पात्रेप्रक्षेपः ॐ भूःस्वाहा इदमग्नये० ॐ भुवःस्वाहा इदंवायवे० ॐ स्वःस्वाहा इ
दंसूर्याय० एतामहाव्याहृतयः ॐ त्वन्नोअग्नेवरुणस्यविद्वान्देवस्यहेडोअवयासि
सीष्ठाः यजिष्ठोवन्हितमःशोशुचानोविश्वाद्वेषा २ सिप्रमुमुग्ध्यस्मत्स्वाहा इदम ॥ २९॥

ॐ इति प्रणवांतं पठित्वा पांक्तिं नमस्कारं च कारयित्वा ॐ समिधाग्निं दुवस्यत घृतैर्बोध
यतातिथिम्। आस्मिन् हव्या जुहोतन सुसमिद्धाय शोचिषे इति कंडिकांतरं वा फक्किकां
वा पाठयेत् ततः सप्रणवं स्वास्ति वाचयित्वा उत्थाय फलपुष्पसमन्वित ब्रह्मचारिदक्षिण
कररुपृष्ठेन घृतपूर्णेन पूर्णाहुतिं दद्यात् ॐ मूर्द्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ
जातमग्निं कविंस्सम्राजमतिथिं जनानामासन्नापात्रं जनयंत देवाः स्वाहा इति पूर्णाहु
तिः ततउपविश्य स्रुवेण भस्मानीय दक्षिणानामिकाग्रगृहीतभस्मना त्र्यायुषं जमदग्ने
रिति ललाटे ॐ कश्यपस्य त्र्यायुषमिति ग्रीवायां ॐ यद्देवेषु त्र्यायुषं इति दक्षिणबाहुमूले
ॐ तन्नो अस्तु त्र्यायुषमिति हृदि अनेनैव क्रमेण ब्रह्मचारिललाटादावपि तत्र तत्त्इति
विशेषः इति वेदारंभः॥ अथ समावर्तनं॥ तत्र शुभेदिने प्रह्वीभूय आचार्यं स्नास्यामीति कु

संस्रवप्राशनम् ततआचम्य ॐ अद्यकृतैतद्वेदारंभहोमकर्मणिकृताकृतावेक्षणरूपब्र
ह्मकर्मप्रतिष्ठार्थं इदंपूर्णपात्रंप्रजापतिदैवतममुकगोत्रायामुकशर्मणेब्राह्मणायब्रह्म
णेदक्षिणांतुभ्यमहंसंप्रददे इतिदक्षिणांदद्यात् ॐ स्वस्तीतिप्रतिवचनं ततोब्रह्मग्रं
थिविमोकः ॐ सुमित्रियानआपओषधयःसंतु इतिपवित्राभ्यांप्रणीताजलमानीय
तेनाशिरःसंमृज्य ॐ दुर्मित्रियास्तस्मैसंतु योस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मःइतिमंत्रेणऐ
शान्यांप्रणीतान्युब्जीकुर्य्यात् ततःस्तरणक्रमेणबर्हिरानीयघृतेनाभिघार्य हस्तेनै
वजुहुयात् ॐ देवागातुविदोगातुंवित्वागातुमितमनसस्पतइमंदेवयज्ञ ꣳस्वाहाꣳवा
तेधाःस्वाहा इतिबर्हिर्होमः ततःकाश्मीरगमनम् ततइष्टांशकेवेदारंभंगुरुः कारयेत्
तत्रक्रमः ॐ भूर्भुवःस्वः तत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्यधीमहि धियोयोनःप्रचोदयात्

कृत्वावारिणापरिपूर्यंकुशैराच्छाद्यब्रह्मणोमुखमवलोक्याऽग्नेरुत्तरतः कुशोपरिनिद
ध्यात् ततःपरिस्तरणं वर्हिषश्चतुर्थभागमादायाग्नेयादीशान्यंतंब्रह्मणोग्निपर्य्यंतं नै
र्ऋत्याद्वायव्यांतं अग्नितःप्रणीतापर्य्यंतं ततोग्नेरुत्तरतःपश्चिमदिशिपवित्रच्छेदना
र्थंकुशत्रयम् पवित्रकरणार्थंसाग्रमनंतर्गर्भंकुशपत्रद्वयं प्रोक्षणीपात्रंआज्यस्थाली
संमार्ज्जनार्थंकुशाः उपयमनकुशाःसमिधस्तिस्त्रःस्रुवआज्यंपूर्वपूर्वदिशिक्रमेणासा
दनीयं ततःपवित्रच्छेदनकुशैःपवित्रेछित्वासपवित्रकरेणप्रणीतोदकंत्रिःप्रोक्षणीपात्रे
निधायानामिकांगुष्ठाभ्यांपवित्रेगृहीत्वात्रिरुत्पूय प्रोक्षणीपात्रंवामकरेणादायाऽना
मिकांगुष्ठगृहीतपवित्राभ्यांतज्जलंकिंचित्रिःप्रक्षिप्य प्रणीतोदकेनप्रोक्षणीमभ्युक्ष्य
प्रोक्षणीजलेनयथासादितवस्तून्यभिषिच्याग्निप्रणीतयोर्मध्येप्रोक्षणीपात्रंनिदध्या

मारआचार्यंभाषतेतत्रस्नाहीत्याचार्य ःततोब्रह्मचारिणिआचार्य्येसन्निहितदक्षिणादि
शिउपाविष्टेकृतस्नानादिराचार्यःकुशैर्हस्तमात्रांभूमिंपरिसमुह्यतानैशान्यांपरित्यज्य
गोमयोदकेनोपलिप्य स्रुवमूलेनोत्तरोत्तरक्रमेणात्रिरुल्लिख्यउल्लेखनक्रमेणोद्धृत्यज
लेनाभ्युक्ष्यकांस्येनाग्निमानीयप्रत्यङ्मुखंनिदध्यात् ततःपुष्पचंदनतांबूलवासांस्या
दाय ॐअद्यामुकस्यकर्त्तव्यसमावर्तनहोमकर्मणिकृताकृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्मकर्तुम
मुकगोत्रममुकशर्म्माणंब्राह्मणमेभिःपुष्पचंदनतांबूलवासोभिर्ब्रह्मत्वेनत्वामहंवृणे वृ
तोस्मीतिप्रतिवचनं यथाविहितंकर्मकुर्वित्यभिधाय ॐ करवाणीतितेनोक्तेअग्नेर्दक्षि
णतः शुद्धमासनंदत्त्वातदुपरिप्रागग्रान्कुशानास्तीर्यास्मिन्कर्मणित्वंमेब्रह्माभवेत्य
भिधाय ॐ भवानीतितेनोक्ते ब्राह्मणमुदङ्मुखंतत्रोपवेश्य ततःप्रणीतापात्रंपुरतः

पतयेस्वाहा इदंप्रजापतये० इतिमनसा ॐ इंद्रायस्वाहा इदमिंद्राय० इत्याघारौ
ॐ अग्नयेस्वाहा इदमग्नये० ॐ सोमायस्वाहा इदंसोमाय० इत्याज्यभागौ ततो
ऽनन्वारब्धकर्तृकहोमः ॐ अंतरिक्षायस्वाहा इदमंतरिक्षाय० ॐ वायवेस्वाहा इ
दंवायवे० ॐ ब्रह्मणेस्वाहा इदंब्रह्मणे० ॐ छंदोभ्यःस्वाहा इदंछंदोभ्यः० ॐ प्रजा
पतयेस्वाहा इदंप्रजापतये० इतिमनसा ॐदेवेभ्यःस्वाहा इदंदेवेभ्यः० ॐऋषिभ्यः
स्वाहाइदंऋषिभ्यः० ॐश्रद्धायैस्वाहा इदंश्रद्धायै० ॐमेधायैस्वाहा इदंमेधायै०ॐ
सदसस्पतयेस्वाहा इदंसदसस्पतये० ॐअनुमतयेस्वाहा इदमनुमतये० ततोब्रह्म
णान्वारब्धोजुहुयात् अत्राहुतिदशतयेतत्तदाहुत्यनंतरंस्रुवावस्थिताज्यस्यप्रोक्षणी
पात्रेप्रक्षेपः ॐ भूःस्वाहा इदमग्नये० ॐ भुवःस्वाहा इदंवायवे० ॐ स्वःस्वाहा

त् ततआज्यस्थाल्यामाज्यनिर्वापः अधिश्रयणं ततस्तृणंप्रज्वाल्याज्यस्याग्नेश्चो
परिप्रदक्षिणंभ्रामयित्वावन्हौतत्प्रक्षिप्य स्रुवंत्रिःप्रतप्यसंमार्जनकुशानामग्रैरंतर
तोमूलैर्बाह्यतःस्रुवंसंमृज्य प्रणीतोदकेनाभ्युक्ष्यपुनःप्रतप्यस्रुवस्यदक्षिणतोनिदध्या
त् ततआज्यमाग्निंप्रदक्षिणंभ्रामयित्वाऽवतार्य्यत्रिःप्रोक्षणीवदुत्पूयावेक्ष्यसत्यपद्रव्ये
तन्निरसनंकृत्वापुनःपूर्ववत्प्रोक्षण्युत्पवनं ततउत्थायोपयमनकुशान्वामहस्तेकृत्वाप्र
जापतिंमनसाध्यात्वा तूष्णीमग्नौघृताक्ताःसमिधास्तिस्रःक्षिपेत् ततउपविश्यसप
वित्रप्रोक्षण्युदकेनप्रदक्षिणक्रमेणाग्निंपर्य्युक्ष्य प्रणीतापात्रेपवित्रेनिधाय पातितद
क्षिणजानुःसमिद्धतमेऽग्नौ ब्रह्मणान्वारब्धः स्रुवेणाज्याहुतीर्जुहुयात् तत्रप्रथमाहु
तिचतुष्टये प्रत्याहुत्यनंतरंस्रुवावस्थितहुतशेषघृतस्यप्रोक्षणीपात्रेप्रक्षेपः ॐ प्रजा

तम् ॐ प्रजापतयेस्वाहा इदंप्रजापतये० इतिमनसा इतिप्राजापत्यम् ॐ अग्नये
स्विष्टकृतेस्वाहा इदमग्नयेस्विष्टकृते०इतिस्विष्टकृत् ततःसंस्रवप्राशनं ततआचम्य
ॐ अद्य कृतैतत्समावर्तनहोमकर्मणि कृताकृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्मप्रतिष्ठार्थमिदंपूर्ण
पात्रंप्रजापतिदैवतममुकगोत्रायामुकशर्म्मणेब्राह्मणायब्रह्मणेदक्षिणांतुभ्यमहंसंप्र
ददे इतिदक्षिणांदद्यात् ॐस्वस्तीतिप्रतिवचनम् ततोब्रह्मग्रंथिविमोकः ततःपवित्रा
भ्यांप्रणीताजलेन ॐ सुमित्रियानआपओषधयस्संतु इतिमंत्रेणाशिरःसंमृज्य
ॐ दुर्मित्रियास्तस्मैसंतुयोस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मः इतिमंत्रेणैशान्यांप्रणीतान्यु
ब्जीकरणम् ततस्तरणक्रमेणबर्हिरानीयघृतेनाभिघार्यहस्तेनैवजुहुयात् ॐ देवा
गातुविदोगातुंवित्वागातुमितमनसस्पतइमंदेवयज्ञꣳस्वाहाꣳवातेधाःस्वाहा इति

द०क० इदंसूर्याय० एतामहाव्याहृतयः ॐ त्वन्नोअग्नेवरुणस्यविद्वान्देवस्यहेडोअवयासि पद्ध०
।२२॥ सीष्ठाः यजिष्ठोवन्हितमः शोशुचानोविश्वाद्वेषा२सिप्रमुमुग्ध्यस्मत्स्वाहा इदमग्नी
वरुणाभ्यां० ॐ सत्वन्नोअग्नेवमोभवोतीनेदिष्ठोअस्याउषसोव्युष्टौ अवयक्ष्वनोवरु
ण२ रराणोव्वीहिमृडीक२ सुहवोनएधिस्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्यां० ॐ अयाश्चा
ग्नेस्यनभिशस्तिपाश्चसत्वमित्वमयाआसि अयानोयज्ञंवहास्ययानोधेहिभेषज२
स्वाहा इदमग्नये० ॐयेतेशतंवरुणयेसहस्त्रंयज्ञियाः पाशावितताममहांतः तेभिर्नोअ
द्यसवितोत्तविष्णुर्विश्वेमुंचंतुमरुतःस्वर्काःस्वाहा इदंवरुणायसवित्रेविष्णवेविश्वेभ्यो
देवेभ्योमरुद्भ्यःस्वर्केभ्यश्च० ॐउदुत्तमंवरुणपाशमस्मदवाधमंविमध्यम२श्रथाय अ
थावयमादित्यव्रतेतवानागसोअदितयेस्यामस्वाहा इदंवरुणाय० इतिसर्वप्रायश्चि ॥२२॥

शुष्कनिषिद्धेतरैंधनेनजुहुयात् ॐ अग्नेसुश्रवःसुश्रवसंमाकुरु ॐ यथात्वमग्नेसुश्र
वःसुश्रवाअसि ॐ एवंमांसुश्रवःसौश्रवसंकुरु ॐ यथात्वमग्नेदेवानांयज्ञस्यनिधि
पाअसि ॐ एवमहंमनुष्याणांवेदस्यनिधिपोभूयासं ततः प्रदक्षिणमग्निंवारिणापं
र्युक्ष्य तूष्णींपाणीप्रतप्यमुखंप्रतिमंत्रांतेवमृशति ॐ तनूपाअग्नेसितन्वंमेपाहि ॐ
आयुर्दाअग्नेस्यायुर्मेदेहि ॐ वर्च्चोदाअग्नेसिवर्चोमेदेहि ॐ अग्नेयन्मेतन्वाऊनंतम
आपृण ॐ मेधांमेदेवःसविताआदधातु ॐ मेधांमेदेवीसरस्वतीआदधातु ॐ मे
धांम्अश्विनौदेवावाधत्तांपुष्करस्त्रजौ तत्रसर्वगात्रादिषुदक्षिणपाणिनास्पर्शः तत्र
प्रत्येकंमंत्रः ॐ अंगानिचमआप्यायताम् इतिसर्वगात्रालंभने ॐ वाक्चमआप्या
यतामितिमुखालंभने ॐ प्राणश्चमआप्यायतामितिनासिकयोः ॐ चक्षुश्चमआ

।३४॥ बर्हिर्होमः ततोब्रह्मणान्वारब्धकर्त्तृकंकर्म्म ततोग्निपश्चिमोपविष्टोब्रह्मचारी परि
समूहनंकुर्यात् तत्रघृताक्तशुष्कानिषिद्धेतरेंधनेनपंचाहुतीर्हस्तेनैवजुहुयात् ॐ अग्ने
सुश्रवःसुश्रवसंमाकुरु ॐ यथात्वमग्नेसुश्रवःसुश्रवाअसि ॐ एवंमांसुश्रवःसौश्रव
संकुरुॐयथात्वमग्नेदेवानांयज्ञस्यानिधिपाअसि ॐएवमहंमनुष्याणांवेदस्यनिधिपो
भूयासम् ततःप्रदक्षिणमग्निंवारिणापर्युक्ष्य उत्थायघृताक्तांप्रादेशमितसमिधमादा
यजुहुयात् तत्रमंत्रः ॐअग्नयेसमिधमाहार्षंबृहतेजातवेदसे यथात्वमग्नेसमिधासमि
ध्यसएवमहमायुषामेधयावर्चसाप्रजयापशुभिर्ब्रह्मवर्चसेनसमिंधेजीवपुत्रोममा
चार्योमेधाव्यहमसान्यनिराकरिष्णुर्यशस्वीतेजस्वीब्रह्मवर्चस्व्यन्नादोभूयासंस्वाहा
ततःसमिदंतरद्वयमनेनैवक्रमेणप्रत्येकंहुत्वा उपविश्यतेनैवक्रमेणपंचाहुतीर्घृताक्त ॥३४॥

प्रागग्रेषुकुशेषु स्थित्वा एकस्मादाम्रपल्लवेनोदकंगृहीत्वा ॐ येप्स्वंतरग्नयःप्रविष्टा
गोह्य उपगाह्योमयूषोमनोहास्खलो विरुजस्तनूषेदुषुरिंद्रियहातान्विजहामियोरो
चनस्तामिहगृण्हामि इतिमंत्रेण ॥ ततस्तेनमामाभिषिंचामिश्रियैयशसेब्रह्मणे ब्र
ह्मवर्चसाय इत्यात्मानमाभिषिंचति ततोद्वितीयघटस्थमुदकंगृण्हाति ॐ येप्स्वंतर
ग्नय॰ इतिमंत्रेणगृहीत्वाम्रपल्लवेनाभिषिंचति ॐ येनश्रियमकृणुतांयेनावमृश्यता
ं सुरां येनाक्ष्यावभ्यषिंचतांयद्वातदश्विनायशः इतिमंत्रेण ततस्तेनैवक्रमेण पुनःये
प्स्वंतरग्नय॰इत्यनेनतृतीयकलशस्थजलमादाय ॐआपोहिष्ठामयोभुवस्तानऊर्जे
दधातन महेरणायचक्षसेइतिमंत्रेणाभिषिच्य तेनैवक्रमेण येप्स्वंतरग्नयइतिमंत्रेण
चतुर्थकलशस्थजलमादायॐयोवःशिवतमोरसस्तस्यभाजयतेहनः उशतीरिवमा

प्यायतामितिचक्षुर्द्वयस्पर्शः ॐश्रोत्रंचमआप्यायतामितिश्रोत्रद्वयस्पर्शः ॐ यशो
बलंचमआप्यायतामितिमंत्रपाठमात्रं ततोदक्षिणानामिकाग्रगृहीतभस्मनालला
टे ग्रीवायांदक्षिणबाहुमूलेहृदिचत्र्यायुषंकुर्यात् यथासंख्येनमंत्रचतुष्टयं ॐ त्र्यायुषं
जमदग्नेरितिललाटे ॐकश्यपस्यत्र्यायुषं इतिग्रीवायाम् ॐ यद्देवेषुत्र्यायुषंइतिद
क्षिणबाहुमूले ॐ तन्नोअस्तुत्र्यायुषंइतिहृदि ततोऽव्यस्तपाणिभ्यांपृथिवींस्पृशन् प्र
थमंवैश्वानरंसंबोध्याभिवादयेत् तत्रामुकगोत्रोऽहममुकप्रवरोऽहममुकशर्माहंभोवैश्वा
नरत्वामभिवादयेइतिप्रकारः ततस्तथैववरुणंसंबोध्याभिवादयेत् तथैवाचार्यंचाभि
वादयेत् ततः आयुष्मान्भवसौम्यइत्याचार्योब्रूयात् ततोऽग्नेरुत्तरतः प्रागग्रान्कुशा
नास्तीर्य तदुपरिदक्षिणोत्तरक्रमेणासादितवारिपूर्णकलशाष्टतये कलशानांपुरतः ॥३९॥

जभृष्णुरिंद्रोमरुद्भिरस्थात्सायंयावभिरस्थात्सहस्त्रसानिरासिसहस्त्रसानिंमाकुर्वाविं
द्न्मागमय इतिमंत्रेण ततोदधितिलान्वाप्राश्याचम्यजटालोमनखादींश्छेदयित्वा
स्नात्वाचम्य प्रादेशमितोदुंबरकाष्ठेनदंतधावनं ओमन्नाद्यायव्यूहध्व २ सोमोराजा
यमागमत् समेमुखंप्रमाक्ष्यतेयशसाचभगेनच इतिमंत्रेण ततोदंतकाष्ठंपरित्यज्या
चम्यसुगंधिद्रव्येणोद्वर्तनानंतरंस्नात्वाद्विराचम्यचंदनकुंकुमादिनानासिकायामुख
स्यालंभनेॐप्राणापानौमेतर्प्पयॐचक्षुर्मेतर्प्पयॐश्रोत्रंमेतर्पय इतिमंत्रेणानुलिंप
ति ततःपाणीप्रक्षाल्यदक्षिणाभिमुखः पातितवामजानुःकृतापसव्योद्विगणभुग्नकुश
त्रयतिलजलान्यादायआस्तृतकुशत्रयोपरिपितॄंस्तर्पयेत्ॐपितरःशुंधध्वमितिमंत्रे
ण ततःसव्यंकृत्वाआचम्यानुलिंप्यजपेत्ॐसुचक्षाअहमक्षीभ्यांभूयास२सुवर्चामुखे

तरः इतिमंत्रेणाभिषिच्य पुनःपंचमकलशस्थंजलं येप्स्वंतरग्नयइतिमंत्रेणतथैवा
दायॐ तस्माअरंगमामवोयस्यक्षयायजिन्वथ आपोजनयथाचनःइतिमंत्रेणाभिषि
च्य ततोवशिष्टकलशात्रितयजलंतथैव येप्स्वंतरग्नयइतिमंत्रेणप्रत्येकंगृहीत्वातूष्णीं
प्रत्येकमभिषिंचाति ततोमेखलामोचनंशिरोभागेन ॐ उदुत्तमंवरुणपाशमस्मद
वाधमंविमध्यम श्रथाय अथावयमादित्यव्रतेतवानागसोअदितयेस्याम इति मंत्रे
ण॥ दंडकृष्णाजिनेतूष्णींभूमौनिधाय अन्यद्वस्त्रंपरिधायोत्तरीयंचकृत्वाचम्य बद्धां
जलिरादित्यमुपतिष्ठेत् ब्रह्मचारीॐ उद्यन्भ्राजभृष्णुरिंद्रोमरुद्भिरस्थात् प्रातर्याव
भिरस्थात्दशसनिरसिदशसनिंमाकुर्वाविदन्मागमयोद्यन्भ्राजभृष्णुरिंद्रोमरु
द्भिरस्थाद्दादिवायावाभिरस्थाच्छतसानिरासिशतसनिंमाकुर्वाविदन्मागमयोद्यन्भ्रा ॥ ३६ ॥

यद्यशोप्सरसामिंद्रश्चकाराविपुलंपृथु तेनसंग्रथिताःसुमनसआबध्नामियशोमयि इ
तिमंत्रेणपुष्पमालापरिधानम् अथवसुप्रतिष्ठा अथोष्णीषेणशिरोवेष्टनं ॐ युवासु
वासाःपरिवीतआगात्सउश्रेयान्भवातिजायमानः तंधीरासःकवयउन्नयंतिस्वाध्यो
मनसादेवयंतः इतिमंत्रेण ततः कुंडलेपरिदधाति ॐ अलंकरणमसिभूयोलंकर
णंभूयात् ततोंजनम् ॐ वृत्रस्यासिकनीनकश्चक्षुर्दाआसिचक्षुर्म्मेदेहि ततआदर्शे
आत्मदर्शनम् ॐ रोचिष्णुरसिइतिमंत्रेण ततश्छत्रग्रहणं ॐ बृहस्पतेश्छदिरासिपा
प्मनोमामंतर्धेहि तेजसोयशसोमामंतर्धेहि इतिमंत्रेण ततः पद्भ्यामुपानहौप्रतिगृ
ह्णाति ॐ प्रतिष्ठेस्थोविश्वतोमापातम् इतिमंत्रेण ततोवैणवदंडधारणम् ॐ वि
श्वाभ्योमानाष्ट्राभ्यस्परिपाहिसर्वतः इतिमंत्रेण ततः स्नातकस्यनियमाः गानवा

नसुश्रुतूकर्णाभ्यांभूयासम् इति ततोऽहतवासःपरिधानम् ॐ परिधास्यैयशोधास्यै
दीर्घायुत्वायजरदष्टिरस्मिशतंचजीवामिशरदः पुरूचीरायस्पोषमभिसंव्ययिष्ये इ
तिमंत्रेण ततोतज्ञोपवीतपरिधानम् ॐ यज्ञोपवीतंपरमंपवित्रंप्रजापतेर्यत्सहजंपुर
स्तात् आयुष्यमग्र्यंप्रतिमुंचशुभ्रंयज्ञोपवीतंबलमस्तुतेजः इतिमंत्रेण द्वितीयग्रहण
म् यज्ञोपवीतमितिप्रजापतिर्ऋषिर्यजुरुपवीतदेवतायज्ञोपवीतपरिधानेविनियोगः
यज्ञोपवीतमसियज्ञस्यत्वायज्ञोपवीतेनोपनह्यामि आचमनं अथोत्तरीयं ॐयशसा
माद्यावापृथिवीयशसेंद्राबृहस्पती यशोभगश्चमाविदद्यशोमाप्रतिपद्यताम् इतिमंत्रे
णततःपुष्पमालाग्रहणेमंत्रः ॐया आहरज्जमदग्निः श्रद्धायैकामायेंद्रियायताअहंप्रति
गृण्हामियशसाचभगेनच इतिमंत्रेणपुष्पमालाग्रहणम् ततःपुष्पमालापरिधानम्ॐ

षमितिग्रीवायाम् ॐ यद्देवेषुत्र्यायुषमितिदक्षिणबाहुमूले ॐ तन्नोअस्तुत्र्यायुषमि तिहृदि इतित्र्यायुषंकुर्यात् अनेनैवक्रमेणकुमारललाटादावपि तत्रतन्नोइत्यस्य स्थानेतत्तेइतिविशेषः ततोमूर्द्धाक्षतादिग्रहणम् ॥ ॥ इतिश्रीमहामत्तकमहासामं ताधिपतिश्रीरामदत्तविरचिता वाजसनेयिनामुपनयनकर्मपद्धतिःसमाप्ता॥ ॥

॥ अथ सामग्री ॥ ॥ रोली १२ मौली ७ केसर २५ बतासे ३ अष्टाचावल पुष्प १२ पुष्पमाला धूप ३ दीप १ तांबूल ७ यज्ञोपवीत ९ प्रणीतापात्र ३ प्रोक्षणीपात्र ३ कांस्यपात्र ६ छायापात्र १ सुवर्ण १ कुशा १ स्रुवा १ गोम य एरणेगोहे पलाशसमिधा सेर ३ पूर्णपात्र ३ उपर्णे ५ धोंतिया ५।२ कुपी नी ५ मृगचर्म १ पलाशदण्ड १ गुलरशाखा १ मेखलामुंजीकी १ सुहालीया

दित्रनृत्यत्यागः नतत्रगमनंक्षेमेसतिनरात्रौग्रामांतरगमनं नधावेत् नकूपेऽवेक्षणंन वृक्षारोहणं फलत्रोटनं अमार्गेणनगच्छेत् नग्नोनस्नायात् नसंधिशयनम् नाविषम भूमिलंघनं अश्लीलंनोपवदेत् उदितास्तसमयेसूर्यंनोपपश्येत् जलमध्येसूर्यंआका शस्थंनपश्येत् देवेवर्षतिनगच्छेत् उदकेआत्मानंनपश्येत् अजातलोम्नींप्रमत्तांपुरु षाकृतिंषंढांचनगच्छेदित्यादि ततआचार्य्यायवरांदक्षिणांदद्यात् ततः मूर्द्धानंदिवो अरतिंपृथिव्यावैश्वानरमृतआजातमग्निं कवि २ सम्राजमतिथिंजनानामासन्नापा त्रंजनयंतदेवाः स्वाहा इतिमंत्रेण फलपुष्पसमन्वितघृतपूर्णस्रुवेणमाणवकदक्षिण करस्पृष्टेनउत्थायपूर्णाहुतिमाचार्य्यःकुर्य्यादिति ततउपविश्य स्रुवेणभस्मानीय द क्षिणानामिकाग्रगृहीतभस्मना ॐ त्र्यायुषंजमदग्नेरितिललाटे ॐ कश्यपस्यत्र्यायु

मातृपूजाभ्युदायिकेकृत्वा अर्हणवेलायांमंडपेप्रत्यङ्मुखः प्राङ्मुखंवरमूर्ध्वजानुंतिष्ठं
तंसंबोध्य ततःस्वस्तिवाचनंकलशगणेशादीनांपूजनंचकृत्वाॐ साधुभवानास्तामि
तिप्रजापतिर्ऋषिर्ब्रह्मादेवतायजुर्वरार्चनेविनियोगः ॐ साधुभवानास्तामर्चयिष्या
मोभवंतमितिब्रूयात् ॐ अर्चयेतिवरेणोक्तेवरोपवेशनार्थेशुद्धमासनंदत्त्वा विष्टरमा
दाय ॐ विष्टरोविष्टरोविष्टरइत्यन्येनोक्ते ॐ विष्टरःप्रतिगृह्यतामितिदातावदेत्
ॐ विष्टरंप्रतिगृण्हामिइत्यभिधायवरोविष्टरंगृहीत्वा ॐ वर्ष्मोस्मीत्याथर्वणऋषि
र्विष्टरोदेवतानुष्टुप्छंदःउपवेशनेविनियोगः ॐ वर्ष्मोस्मिसमानानामुद्यतामिवसू
र्य्यः इमंतमभितिष्ठामियोमाकश्चाभिदासतिइत्यनेनासनेउत्तराग्रविष्टरेपरिवरउ
पविशति तत्रउपविश्ययजमानःपाद्यमंजलिनादाय ॐ पाद्यंपाद्यंपाद्यमित्यन्येनो

सेर १ पुरवा ८ लोटिया ८ नारियेल २ खडावाजोडा १ पट्टी १ चगेर १ लाठी ५ गुथली १ कसारु २ ॥ घृत ॥ तिल ३ दधि १ सुपारि ११ आम्रपल्लव वृक्षादेपत्र ७ अंजन १ दर्पण १ वसु ५ मोती उपानहौ वटणश्वेत दूर्वा दोने १० अबीरश्वेत ६ ब्राह्मणभोजन दक्षिणा पंचरंग २५ ॥ इतिसामग्री समाप्ता ॥

॥श्रीगणेशायनमः॥अथविवाहः॥तत्रकन्याहस्तेनषोडशहस्तमितंमंडपंतद्दक्षिणादिशिपश्चिमांदिशमाश्रित्य मंडपसंलग्नमुत्तराभिमुखंकौतुकागारंमंडपाद्बहिरीशान्यां दिशिजामातृचतुर्हस्तपरिमितासिकतादिपरिष्कृततुषकेशशर्करादिरहितांरम्यां वेणुनिर्मितांवेदिंचकारयेत् विवाहदिनेकृतनित्यक्रियेणजामात्रापित्रामातृपूजापूर्वकमाभ्युदयिकश्राद्धंकर्तव्यम् कन्यापितास्नातः शुचिः शुक्लांबरधरः कृतनित्यक्रियो

त्पयः इत्यर्घपात्रस्थंजलमैशान्यांदिशित्यजन्पठति ततआचमनीयमादाय ॐ आ
चमनीयमाचमनीयमाचमनीयमित्यन्येनोक्ते ॐ आचमनीय प्रतिगृह्यतामितिदा
तावदेत् ततोवरः ॐआचमनीयंप्रतिगृण्हामीत्याभिधाययजमानहस्तादाचमनीय
मादाय ॐ आमागन्यशसासꣳसृजवर्चसा तंमाकुरुप्रियंप्रजानामधिपतिंपशूनाम
रिष्टिंतनूनांइत्यनेनसकृदाचामेत् इतिद्विस्तूष्णीं। ततोयजमानः कांस्यपात्रस्थदधि
मधुघृतानिकांस्यपात्रपिहितान्यादायॐमधुपर्को मधुपर्को मधुपर्कः इत्यन्येनोक्तेॐ
मधुपर्कःप्रतिगृह्यतामितिदातावदेत्ॐमधुपर्कंप्रतिगृण्हामिइतिवरोवदेत् ॐमित्र
स्यत्वाचक्षुषाप्रतीक्षे इतियजमानकरस्थमेवनिरीक्ष्यॐदेवस्यत्वासवितुःप्रसवेऽश्विनो
र्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यांप्रतिगृण्हामीत्यनेनमधुपर्कंगृहीत्वा वामहस्तेकृत्वा ॐ नमः

क्ते ॐ पाद्यंप्रतिगृह्यतामितिदातावदेत् ॐ पाद्यंप्रतिगृण्हामि इत्यभिधाययजमा
नांजलितोंजलिनापाद्यमादायवरः विराजोदोहोसीतिप्रजापतिर्ऋषिरापोदेवताय
जुःपादप्रक्षालनेजलग्रहणेविनियोगः ॐ विराजोदोहोसिविराजोदोहमशयिमाद्धि
पद्यायैविराजोदोहः इतिदक्षिणपादंप्रक्षालयाति अनेनैवक्रमेणाननैवमंत्रेणप्रक्षा
लनम् ततःपूर्ववद्विष्टरांतरंगृहीत्वाचरणयोरधस्तात् उत्तराग्रंवरःकुर्यात् ततोदूर्वाक्ष
तफलपुष्पचंदनयुतार्घपात्रंगृहीत्वायजमानः ॐ अर्घोअर्घोअर्घः इत्यन्येनोक्ते ॐ
अर्घः प्रतिगृह्यतामितिदातावदेत् ॐअर्घंप्रतिगृण्हामीत्यभिधाययजमानहस्ताद
र्घंगृहीत्वा ॐ आपस्थयुष्माभिः सर्वान्कामानवाप्नुवानीतिशिरस्यक्षतादिकंकिंचि
दत्वा ॐ समुद्रंवःप्रहिणोमिस्वांयोनिमभिगच्छत अरिष्टास्माकंवीरामापरासेचिम

सूना ऽस्वसादित्यानाममृतस्यनाभिः प्रनुवोचंचिकितुषेजनायमागामनागामदितिं
वधिष्ठ ममचामुष्यपाप्माहतः ॐउत्सृजततृणान्यन्वितितृणं छिंद्यात्ततोवेदिकायांतु
षकेशशर्करादिरहितायांहस्तमात्रपरिमितायांचतुरस्त्रांभूमिंकुशैः परिसमुह्यतान्कु
शानैशान्यांपरित्यज्यगोमयोदकेनोपलिप्यस्फ्येनस्त्रुवेणवाप्रागग्रप्रादेशमात्रमुत्त
रोत्तरक्रमेणत्रिरुल्लिख्यउल्लेखनक्रमेणानामिकांगुष्ठाभ्यामुपांशुउद्धृत्यजलेनाभ्युक्ष्य
तत्रतूष्णींकांस्यपात्रस्थंवन्हिंअग्निकोणादानीयप्रत्यङ्मुखमुपसमाधाय तद्रक्षार्थंकिं
चिन्नियुज्यकौतुकागाराद्वरःकन्यामानीयमंडपेउपविश्य ॐ जरांगच्छपरिधत्स्ववा
सोभवाकृष्टीनामाभिशास्तिपावा शतंजीवामशरदःसुवर्चारयिंचपुत्राननुसंव्ययस्वायु
ष्मतीदंपरिधत्स्ववासःइतिपठित्वापरिधानवस्त्रंतस्यैददातिवरःततः ॐयाअकृतन्न

द०क० ऽयावास्यायान्नशनेयत्तआविद्धंतत्तोनिष्कृंतामीत्यनामिकयांगुष्ठेनचत्रिःप्रदक्षिणमा
।४२।। लोड्य अनामिकांगुष्ठाभ्यांभूमौकिंचिन्निक्षिपेत् पुनस्तथैवद्विःप्रत्येकंक्षिपेत् ततोव पद्ध०
रःॐयन्मधुनइतिकुत्सऋषिर्मधुपर्कोदेवताजगतीछंदोमधुपर्कप्राशनेविनियोगःॐ
यन्मधुनोमधव्यंपरमꣳ रूपमन्नाद्यंतेनाहंमधुनोमधव्येनपरमेणरूपेणान्नाद्येनपर
मोमधव्योन्नादोमानि इत्यनेनवारत्रयंमधुपर्कप्राशनम् प्रतिप्राशनेचैतन्मंत्रपाठः
ततोमधुपर्कशेषमसंचरदेशेधारयेत् ततोद्विराचम्यॐवाङ्मआस्यस्तुॐनसोर्मेप्रा
णोस्तुॐ अक्ष्णोर्मेचक्षुरस्तुॐकर्णयोर्मेश्रोत्रमस्तुॐबाह्वोर्मेबलमस्तुॐ ऊर्वोर्मेओ
जोस्तु ॐअरिष्टानिमेंगानितनूस्तन्वामेसहसंतु इत्यास्यादिप्रत्येकंसर्वंगात्राणिस्पृ
ष्ट्वाॐगौर्गौर्गौरित्यनेनाभिहितेयजमानेनप्रत्युक्ते ततोवरःॐमातारुद्राणांदुहिताव

जलान्यादाय जामातृदक्षिणकरोपरिकन्यादक्षिणकरंनिधाय ॐ दाताहंवरुणोरा
जाद्रव्यमादित्यदैवतं वरोसौविष्णुरूपेणप्रतिगृण्हात्वयंविधिःइतिपठित्वा गोत्रोच्चा
रणंकुर्यात् ॐ अद्यामुकमासीयामुकपक्षीयामुकतिथौअमुकवासरेअमुकगोत्रस्यामु
कप्रवरस्यामुकशर्म्मणः प्रपौत्राय अमुकगोत्रस्यामुकप्रवरस्यामुकशर्मणः पौत्राय
अमुकगोत्रस्यामुकप्रवरस्यामुकशमर्णः पुत्राय अमुकगोत्रस्यामुकप्रवरस्यामुकश
र्मणः प्रपौत्रीम् अमुकगोत्रस्यामुकप्रवरस्यामुकशर्मणः पौत्रीम् अमुकगोत्रस्यामुक
प्रवरस्यामुकशर्मणःपुत्रीम्इत्यनेनक्रमेणत्रिरावर्त्यपठनीयम् अमुकगोत्राय अमुक
प्रवराय अमुकशर्म्मणेवराय अमुकगोत्रांअमुकप्रवरांअमुकनाम्नीं इमांकन्यांसालं
कारां प्रजापतिदैवत्यांस्वर्गकामःपत्नीत्वेनतुभ्यमहंसंप्रददे ॐ स्वस्तीतिप्रतिवचन

वयंयाअतन्वतायाश्चदेवीस्तंतूनाभितोततंथ तास्त्वादेवीर्जरसेसंव्ययस्वायुष्मतीदं परिधत्स्ववासः इतिपठित्वोत्तरीयंददाति ततोवरः ॐपरिधास्यैयशोधास्यैदीर्घायुत्वा यजरदष्टिरस्मि शतंचजीवामिशरदःपुरूचीरायस्पोषमभिसंव्ययिष्ये इतिपठित्वा अधोवस्त्रंवरःपरिधत्ते ॐ यशसामाद्यावापृथिवीयशसेंद्राबृहस्पती यशोभगश्चमा विदद्यशोमाप्रतिपद्यताम् इतिपठित्वोत्तरीयंपरिदधातिवरः ततोवरस्यकन्यायाश्च द्विराचमनं ततःकन्याप्रदेनपरस्परंसमंजेथां इतिप्रैषणंकन्यावरयोः परस्परमभि मुखीकरणं ॐ समंजंतुविश्वेदेवाःसमापोहृदयानिनौ संमातरिश्वासंधातासमुदेष्ट्री दधातुनौइतिवरःपठति ततःकन्याप्रदकर्तृकंग्रंथिबंधनम् बंधनंकन्यावरयोः अथह स्तलेपनं शाखोच्चारणम् ॥ अथकन्यादानम् ॥ दाताशंखस्थदूर्वाक्षतफलपुष्पचंदन

शंचतुष्पदे सोमःप्रथमोविविदेगंधर्वोविविदउत्तरः तृतीयोग्निष्टेपतिस्तुरीयस्तेमनु
ष्यजाः सोमोददद्गंधर्वायगंधर्वोददद्ग्नये रयिंचपुत्रांश्चादादाग्निर्मह्यमथोइमां सा
नःपूषाशिवतमामेरयसानऊरूउशतीविहर यस्यामुशंतःप्रहरामशेपंयस्यामुकामा
बहवोनिविष्ट्यै ४ इतिवरपठितमंत्रांतेपरस्परंनिरीक्षणं ततोग्निंप्रदक्षिणीकृत्य प
श्चादग्नेरहतवस्त्रवेष्टिततृणपुलकेकटेवातदुपरिदक्षिणंचरणंदत्त्वा वधूंदक्षिणतःकृत्वा
तामुपवेश्यस्वयमुपविश्यवरः पुष्पचंदनतांबूलवस्त्राण्यादाय ॐ अद्यकर्तव्यविवा
हहोमकर्मणिकृताकृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्मकर्त्तुममुकगोत्रममुकशर्माणंब्राह्मणमेभिः
पुष्पचंदनतांबूलवासोभिर्ब्रह्मत्वेनहोतृत्वेनचत्वामहंवृणे इतिब्राह्मणंवृणुयात् ॐ वृ
तास्मीतिप्रतिवचनम् यथाविहितंकर्मकुरुइतिवरेणोक्ते ॐ करवाणीतिब्राह्मणोवदे

म् ॐ द्यौस्त्वाददातुपृथिवीत्वाप्रतिगृह्णातु इतिवरःपठेत् ततःकन्याप्रदः ॐ अद्यकृतै
तत्कन्यादानप्रतिष्ठार्थंइदंसुवर्णमग्निदैवतं अमुकगोत्राय अमुकप्रवराय अमुकश
र्मणेवरायदक्षिणांतुभ्यमहंसंप्रददे इतिदक्षिणांदद्यात् ॐस्वस्तीतिप्रतिवचनम् गो
मिथुनंवादद्यात् ॐ कोदात्कस्माअदात्कामोदात्कामायादात् कामोदाताकामःप्रति
ग्रहीताकामैतत्ते इतिवरःपठेत् ततस्तांपाणौगृहीत्वा ॐ यदैषिमनसादूरंदिशोनुप
वमानोवाहिरण्यपर्णोवैकर्णःसत्वामन्मनसांकरोतु श्रीअमुकदेविइतिपठान्निष्क्राम
ति ततोवेदिदक्षिणस्यांदिशिवारिपूर्णंदृढकलशंउर्ध्वंतिष्ठतोमौनिनःपुरुषस्यस्कंधे
अभिषेकपर्यंतंधारयेत् ततःपरस्परंसमीक्षेथां इतिकन्याप्रदप्रैषानंतरं ॐ अघोर
चक्षुरपतिघ्न्येधिशिवापशुभ्यःसुमानाःसुवर्चाः वीरसूर्देवकामास्योनाशंनोभवद्विपदे

ज्यंषट्पंचाशदुत्तरमुष्टिशतद्वयावच्छिन्नतंडुलपूर्णपात्रंपवित्रछेदनकुशानांपूर्वपूर्वादि
शिक्रमेणासादनीयं अथतस्यामेवदिशिअसाधारणवस्तून्युपकल्पनीयानितत्रशमी
पालाशमिश्राः लाजाः दृषदुपलं कुमारीभ्राताशूर्पंदृढपुरुषःअन्यदपितदुपयुक्तमा
लेपनादिद्रव्यं ततःपवित्रछेदनकुशैःपवित्रेछित्वा ततःसपवित्रकरेणप्रणीतोदकंत्रिः
प्रोक्षणीपात्रेनिधायअनामिकांगुष्ठाभ्यांउत्तराग्रेपवित्रेगृहीत्वात्रिरुत्पवनं ततःप्रोक्ष
णीपात्रस्यसव्यहस्तेकरणंअनामिकांगुष्ठाभ्यांपवित्रेगृहीत्वा त्रिरुद्दिंगनंप्रणीतोद
केनप्रोक्षणीजलेनयथासादितवस्तुसेचनंततोग्निप्रणीतयोर्मध्येप्रोक्षणीपात्रनिधान
म् आज्यस्थाल्यामाज्यनिर्वापः ततोधिश्रयणं ततोज्वलत्तृणादिनाहविर्वेष्टयित्वा
प्रदक्षिणक्रमेणवन्हौतत्प्रक्षेपः पर्यग्निकरणं ततःस्रुवप्रतपनंकृत्वासम्मार्जनकुशाना

त् ततोऽग्नेर्दक्षिणतः शुद्धमासनं दत्त्वा तदुपरि प्रागग्रान्कुशानास्तीर्य ब्रह्माणमग्निप्रद
क्षिणक्रमेणानीयात्र त्वं मे ब्रह्मा भवेत्याभिधाय कल्पितासने उपवेशयेत् ॐ अद्य कर्तव्य
विवाहकर्म्मणि कृताकृतावेक्षणरूपाचार्यकर्म कर्तुममुकगोत्रममुकशर्माणं ब्राह्मणमे
भिः पुष्पचंदनतांबूलवासोभिः आचार्यत्वेन त्वामहं वृणे ॐ वृतोऽस्मीति प्रतिवचनं त
तः प्रणीतापात्रं पुरतः कृत्वा वारिणा पूर्य कुशैराच्छाद्य ब्रह्मणो मुखमवलोक्य अग्नेरुत्त
रतः कुशोपरि निदध्यात् ततः परिस्तरणं बर्हिषश्चतुर्थभागमादाय आग्नेयादीशानांतं
ब्रह्मणोऽग्निपर्यंतं नैर्ऋत्याद्वायव्यंतम् अग्नितः प्रणीतापर्यंतं ततोऽग्नेरुत्तरतः पश्चिमादि
शि पवित्रच्छेदनार्थं कुशत्रयं पवित्रकरणार्थं साग्रमनंतर्गर्भं कुशपत्रद्वयं प्रोक्षणीपात्रं आ
ज्यस्थालीसम्मार्जनार्थं कुशत्रयं उपयमनार्थं वेणीरूपकुशत्रयं सामिधस्तिस्रः स्रुव आ ॥४४॥

हा इदमग्नये० ॐ भुवः स्वाहा इदंवायवे० ॐ स्वः स्वाहा इदंसूर्याय० एतामहा
व्याहृतयः त्वन्नोअग्नेइतिवामदेवऋषिरग्नीवरुणौदेवतेत्रिष्टुप्छंदोहोमेविनियो० ॐ
त्वन्नोअग्नेवरुणस्यविद्वान्देवस्यहेडोअवयासिसीष्ठाः यजिष्ठोवन्हितमःशोशुचानो
विश्वाद्वेषा॰सिप्रमुमुग्ध्यस्मत्स्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्यां० ॐ सत्वन्नोअग्नेवमोभ
वोतीनेदिष्ठोअस्याउषसोव्युष्टौ अवयक्ष्वनोवरुण॰रराणोव्वीहिमृडीक॰सुहृ
वोनएधि स्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्यां० अयाश्चाग्नेइतिवामदेवऋषिराग्निर्देवतात्रि
ष्टुप्छंदः सर्वप्रायश्चित्तहोमेविनियोगः ॐअयाश्चाग्नेस्यनभिशस्तिपाश्चसत्वमित्व
मयाअसि अयानोयज्ञंवहास्ययानोधेहिभेषज॰स्वाहा इदमग्नये० ॐ येतेशतं
वरुणयेसहस्रंयज्ञियाःपाशावितताममहांतः तेभिर्नोअद्यसवितोत्तविष्णुर्विश्वेमुंचंतु

॥४५॥

मग्नेरंतरतोमूलैर्वाह्यतः स्रुवंसंमृज्यप्रणीतोदकेनअभ्युक्ष्यपुनःप्रतप्यस्रुवंदाक्षिणतो
निदध्यात् ततआज्यस्याग्नेरवतारणंततआज्येप्रोक्षणीवदुत्पवनम् अवेक्ष्यसत्यप
द्रव्येतान्निरसनं पुनःप्रोक्षण्युत्पवनं ततःउपयमनकुशानादायउत्तिष्ठन्प्रजापतिंमन
साध्यात्वा तूष्णीमग्नौघृताक्तास्तिस्रःसमिधःक्षिपेत् ततउपविश्यसपवित्रप्रोक्षण्युद
केनप्रदक्षिणक्रमेणाग्निपर्युक्षणंकृत्वाप्रणीतापात्रेपवित्रेनिधायपातितदक्षिणजानुः
कुशेनब्रह्मणान्वारब्धःसमिद्धतमेग्नौस्रुवेणाज्याहुतीर्जुहोति तत्राघारादारभ्यद्वाद
शाहुतिषुतत्तदाहुत्यनंतरंस्रुवावस्थितहुतशेषघृतस्यप्रोक्षणीपात्रेप्रक्षेपःॐप्रजापत
येस्वाहा इदंप्रजापतये०इतिमनसा ॐ इंद्रायस्वाहा इदमिंद्राय० इत्याघारौ ॐ
अग्नयेस्वाहा इदमग्न० ॐ सोमायस्वाहा इदंसोमाय० इत्याज्यभागौ ॐ भूःस्वा ॥ ४९ ॥

सामासूर्योगंधर्वस्तस्यमरीचयोप्सरसआयुवोनामताभ्यःस्वाहा इदंमरीचिभ्योप्स
रोभ्य आयुभ्यो० ४ ॐ सुषुम्णः सूर्यरश्मिश्चंद्रमागंधर्वःसनइदंब्रह्मक्षत्रंपातुतस्मै
स्वाहावाट् इदंसुषुम्णायसूर्यरश्मयेचंद्रमसेगंधर्वाय० ५ ॐ सुषुम्णःसूर्यरश्मि
श्चंद्रमागंधर्वस्तस्यनक्षत्राण्यप्सरसोभेकुरयोनामताभ्यः स्वाहा इदंनक्षत्रेभ्योप्स
रोभ्योभेकुरीभ्यो० ६ ॐ इषिरोविश्वव्यचावातोगंधर्वःसनइदंब्रह्मक्षत्रंपातुतस्मै
स्वाहावाट् इदमिषिरायविश्वव्यचसेवातायगंधर्वाय० ७ ॐ इषिरोविश्वव्यचावा
तोगंधर्वस्तस्यापोप्सरसऊर्जोनामताभ्यःस्वाहाइदमद्भ्योऽप्सरोभ्यऊर्ग्भ्यो० ८
ॐ भुज्युःसुपर्णोयज्ञोगंधर्वःसनइदंब्रह्मक्षत्रंपातुतस्मैस्वाहा वाट् इदंभुज्यवेसुपर्णा
ययज्ञायगंधर्वाय० ९ ॐ भुज्युःसुपर्णोयज्ञोगंधर्वस्तस्यदक्षिणाअप्सरसस्तावान

॥४६॥

मरुतःस्वर्काःस्वाहा इदंवरुणायसवित्रेविष्णवेविश्वेभ्योदेवेभ्योमरुद्भ्यःस्वर्केभ्यश्च० ॐ उदुत्तमंवरुणपाशमस्मदवाधमंविमध्यम २ श्रथाय अथाऽवयमादित्यव्रतेतवानागसोअदितयेस्यामस्वाहा इदंवरुणाय० एताः प्रायश्चित्तसंज्ञकाः ततोन्वारब्धंविना ॐ प्रजापतयेस्वाहा इदंप्रजापतये० ॐ अग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहा इदमग्नयेस्विष्टकृते० ॐ उदकोपस्पर्शनम् ॥ अथराष्ट्रभृतः ॐ ऋताषाडृतधामाग्निर्गंधर्वःसनइदंब्रह्मक्षत्रंपातुतस्मैस्वाहा वाट् इदमृतासाहेऋतधाम्नेग्नयेगंधर्वाय० १ ॐ ऋताषाडृतधामाग्निर्गंधर्वस्तस्यौषधयोप्सरसोमुदोनामताभ्यः स्वाहा इदमोषधीभ्योप्सरोभ्योमुद्भ्यो० २ ॐ स २ हितोविश्वसामासूर्य्योगंधर्वः सनइदंब्रह्मक्षत्रंपातुतस्मैस्वाहावाट् इदंस २ हितायविश्वसाम्नेसूर्यायगंधर्वाय० ३ ॐ स २ हितोविश्व

य० ॐ प्रजापतिर्जयानिंद्रायवृष्णे प्रायच्छदुग्रः पृतनाज्येषु तस्मैविशः समनमंतुस र्वाः स उग्रः स इ हव्यो बभूवस्वाहा इदंप्रजापतयेजयानिंद्राय० इतिजयाहोमः उद कोपस्पर्शनम् ॥ अथाभ्यातहोमः ॐ अग्निर्भूतानामधिपतिःसमावत्वस्मिन्ब्रह्मण्य स्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्यस्यांपुरोधायामस्मिन्कर्मण्यस्यांदेवहूत्या २ स्वाहा इदमग्न येभूतानामधिपतये० ॐ इंद्रो ज्येष्ठानामधिपतिःसमावत्वस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्क्षत्रेस्या माशिष्यस्यांपुरोधायामस्मिन्कर्मण्यस्यांदेवहूत्या २ स्वाहा इदमिंद्रायज्येष्ठानाम धिपतये० ॐ यमः पृथिव्या अधिपतिःसमावत्वस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्य स्यांपुरोधायामस्मिन्कर्मण्यस्यांदेवहूत्या २ स्वाहा इदंयमायपृथिव्याअधिपत ये० अत्रप्रणीतोदकस्पर्शः ॐ वायुरंतरिक्षस्याधिपतिःसमावत्वस्मिन्ब्रह्मण्यस्मि

मताभ्यःस्वाहा इदंदक्षिणाभ्योऽप्सरोभ्यस्तवाभ्यो० १० ॐ प्रजापतिर्विश्वकर्मा
 मनोगंधर्वःसनइदंब्रह्मक्षत्रंपातुतस्मैस्वाहा वाट् इदंप्रजापतयेविश्वकर्मणेमनसेगं
धर्वाय० ११ ॐ प्रजापतिर्विश्वकर्मामनोगंधर्वस्तस्यऋक्सामान्यप्सरसएष्टयोना
मताभ्यःस्वाहाइदमृक्सामभ्योप्सरोभ्यएष्टिभ्यो० १२ इतिराष्ट्रभृतः ॥ अथजया
होमः ॐ चित्तंचस्वाहा इदंचित्ताय० ॐ चित्तिश्चस्वाहा इदंचित्त्यै० ॐ आकूतंच
स्वाहा इदमाकूताय० ॐ आकूतिश्चस्वाहा इदमाकूत्यै० ॐ विज्ञातंचस्वाहा इदं
विज्ञाताय० ॐविज्ञातिश्चस्वाहा इदंविज्ञात्यै० ॐ मनश्चस्वाहा इदंमनसे० ॐ
शक्करीश्चस्वाहा इदंशक्करीभ्यो० ॐ दर्शश्चस्वाहा इदंदर्शाय० ॐपौर्णमासंचस्वा
हा इदंपौर्णमासाय० ॐ बृहच्चस्वाहा इदंबृहते० ॐ रथंतरंचस्वाहा इदंरथंतरा

वरुणोपामधिपतिःसमावत्वस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्यस्यांपुरोधायाम
स्मिन्कर्म्मण्यस्यांदेवहूत्याऽस्वाहा इदंवरुणायापामधिपतये० ॐ समुद्रःस्रोत्या
नामधिपतिः समावत्वस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्यस्यांपुरोधायामास्मिन्
कर्म्मण्यस्यांदेवहूत्याऽस्वाहा इदंसमुद्रायस्रोत्यानामधिपतये० ॐ अन्न ऽ साम्रा
ज्यानामधिपतिःसमावत्वस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्यस्यांपुरोधायामास्मि
न्कर्मण्यस्यांदेवहूत्याऽस्वाहाइदमन्नायसाम्राज्यानामधिपतये० ॐ सोमओष
धीनामधिपतिःसमावत्वस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्यस्यांपुरोधायामास्मि
न्कर्म्मण्यस्यांदेवहूत्या ऽ स्वाहा इदंसोमायौषधीनामधिपतये० ॐ सविताप्रसवा
नामधिपतिः समावत्वस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्यस्यांपुरोधायामास्मिन्

द०क० | नृक्षत्रेस्यामाशिष्यस्यांपुरोधायामास्मिनूकर्मण्यस्यांदेवहूत्या २ स्वाहा इदंवायवे | प्र५०
।४८॥ ऽतरिक्षस्याधिपतये० ॐ सूर्योदिवोधिपतिःसमावलास्मिनूब्रह्मण्यास्मिनूक्षत्रेस्या
माशिष्यस्यांपुरोधायामास्मिन्कर्मण्यस्यांदेवहूत्या २ स्वाहा इदंसूर्यायदिवोधिपत
ये० ॐ चंद्रमानक्षत्राणामधिपतिः समावलास्मिनूब्रह्मण्यस्मिनूक्षत्रेस्यामाशिष्य
स्यांपुरोधायामस्मिनूकर्म्मण्यस्यांदेवहूत्या २ स्वाहा इदंचंद्रमसेनक्षत्राणामधिप
तये० ॐ बृहस्पतिर्ब्रह्मणोधिपतिः समावलास्मिनूब्रह्मण्यस्मिनूक्षत्रेस्यामाशिष्य
स्यांपुरोधायामस्मिनूकर्म्मण्यस्यांदेवहूत्या २ स्वाहा इदंबृहस्पतयेब्रह्मणोधिपत
ये० ॐ मित्रःसत्यानामाधिपतिःसमावलास्मिनूब्रह्मण्यास्मिनूक्षत्रेस्यामाशिष्यस्यां
पुरोधायामस्मिनूकर्मण्यस्यांदेवहूत्या २ स्वाहा इदंमित्रायसत्यानामधिपतये० ॐ ॥४८॥

तामहाइहमावन्त्वास्मिन्ब्रह्मण्यास्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्यस्यांपुरोधायामस्मिन्कर्म
ण्यस्यांदेवहूत्या२स्वाहा इदंपितृभ्यःपितामहेभ्यःपरेभ्योवरेभ्यस्ततेभ्यस्ततामहे
भ्यो॰ अत्रप्रणीतोदकोपस्पर्शनम् इत्याभ्यातानानामकम् ॐ अग्निरैतुप्रथमोदेव
ताना२ सोस्यैप्रजांमुंचतुमृत्युपाशात् तदय २ राजावरुणोनुमन्यतांयथेय २ स्त्री
पौत्रमघन्नरोदात्स्वाहा इदमग्नये॰ ॐ इमामग्निस्त्रायतांगार्हपत्यःप्रजामस्यैनयतु
दीर्घमायुः अशून्योपस्थाजीवतामस्तुमातापौत्रमानंदमभिविबुध्यतामिय२स्वाहा
इदमग्नये॰ॐस्वस्तिनोअग्नेदिवापृथिव्याविश्वानिधेह्ययथायजत्र यदस्यांमहिदि
विजातंप्रशस्तंतदस्मासुद्राविणंधेहिचित्र२स्वाहा इदमग्नये॰ ॐ सुगंनुपंथांप्रवि
शन्नएहिज्योतिष्मद्धेह्यजरन्नआयुः अपैतुमृत्युरमृतंमआगाद्वैवस्वतोनोअभयंकृ

॥४९॥ कर्म्मण्यस्यांदेवहूत्या ३ स्वाहा इदंसवित्रेप्रसवानामाधिपतये० ॐ रुद्रःपशूनाम
धिपतिः समावत्वास्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्यस्यांपुरोधायामास्मिन्कर्म्म
ण्यस्यांदेवहूत्या३स्वाहा इदंरुद्रायपशूनामाधिपतये०अत्रप्रणीतोदकस्पर्शः ॐत्वष्टा
रूपाणामधिपतिः समावत्वास्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्यस्यांपुरोधायामस्मि
न्कर्म्मण्यस्यांदेवहूत्या३स्वाहा इदंत्वष्ट्रेरूपाणामाधिपतये०ॐविष्णुःपर्वतानामधि
पतिःसमावत्वास्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्यस्यांपुरोधायामास्मिन्कर्म्मण्य
स्यांदेवहूत्या३स्वाहा इदंविष्णवेपर्वतानामधिपतये०ॐमरुतोगणानामधिपतय
स्तेमावन्त्वस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्यस्यांपुरोधायामस्मिन्कर्मण्यस्यांदे
वहूत्या३स्वाहा इदंमरुद्भ्योगणानामाधिपतिभ्यो०ॐपितरःपितामहाःपरेवरेततास्त ॥४९॥

वननंतदाग्निरनुमन्यतामिय २ स्वाहा इदमग्नये० ततोवरोवधूदाक्षिणहस्तंसांगुष्ठं
गृण्हाति ॐ गृभ्णामितेसौभगत्वायहस्तंमयापत्याजरदाष्टिर्यथासः भगोअर्यमासवि
तापुरंधिर्म्मह्यंत्वादुर्गार्हपत्यायदेवाः अमोहमस्मिसात्व२सात्वमस्यमोअहंसामा
हमस्मिऋग्त्वंद्यौरहंपृथिवीत्वंतावेहिविवहावहै सहरेतोदधावहै प्रजांप्रजनयाव
है पुत्रान्विंदावहै बहूंस्तेसंतुजरदष्टयः संप्रियौरोचिष्णूसुमनस्यमानौ पश्येम
शरदःशतं जीवेमशरदः शत २ शृणुयामशरदःशतमितिमंत्रेण अथवधूमग्नेरुत्तर
तःप्राङ्मुखःपूर्वोपकल्पितंदृषदुपलंदाक्षिणपादेनारोहयतिवरः ॐ आरोहेममश्मा
नमश्मेवत्व २ स्थिराभव अभितिष्ठपृतन्यतोववाधस्वपृतनायतः इतिमंत्रेणआ
रूढायामेवतस्यांवरोगाथांगायति ॐ सरस्वतीप्रेदमवसुभगेवाजिनीवती यांत्वा

णोतुस्वाहा इदंवैवस्वताय० अत्रप्रणीतोदकस्पर्शनम् ततअंतःपटं ॐ परंमृत्यो
अनुपरेहिपंथांयस्तेअन्यइतरोदेवयानात् चक्षुष्मतेशृण्वतेतेब्रवीमिमानःप्रजाः री
रिषोमोतवीरान्स्वाहा इदंमृत्यवे० अत्रप्रणीतोदकोपस्पर्शनम् ततोवधूमग्रतःकृ
त्वा वरोवधूश्चद्वावपिप्राङ्मुखौस्थितौभवतः ततोवरांजलिपुटोपरिसंलग्नवध्वंजलि
स्थघृताभिघारितवधूभ्रातृदत्तशमीपालाशमिश्रैर्लाजैर्वधूकर्तृकोमंत्रपाठपूर्वकोहो
मः तत्रमंत्राःअर्यमणमित्याथर्वणऋषिरग्निर्देवतानुष्टुप्छंदोलाजहोमेविनियोगः ॐ
अर्यमणंदेवंकन्याअग्निमयक्षत सनोअर्यमादेवःप्रेतोमुंचतुमापतेःस्वाहा इदमर्य
म्णेदेवाय० ॐ इदंनार्युपब्रूतेलाजानावपंतिका आयुष्मानस्तुमेपतिरेधंतांज्ञातयो
ममस्वाहा इदमग्नये० ॐ इमांल्लाजानावपाम्यग्नौसमृद्धिकरणंतव ममतुभ्यंचसं

त्रप्रोक्षणीपात्रेहुतशेषाज्यप्रक्षेपः ततआलेपनेनोत्तरोत्तरकृतसप्तमंडलेषुसप्तपदाक्र
मणंवरःकारयन्वक्ष्यमाणमंत्रैः तत्रप्रथमेएकामिषेविष्णुस्त्वांनयतु द्वितीयेद्वेऊर्जेवि
ष्णुस्त्वांनयतुतृतीयेत्रीणिरायस्पोषायविष्णुस्त्वांनयतुचतुर्थेचत्त्वारिमायोभवायावि
ष्णुस्त्वांनयतु पंचमेपंचपशुभ्योविष्णुस्त्वांनयतु षष्ठेषड्ऋतुभ्योविष्णुस्त्वांनयतुसप्त
मेसखेसप्तपदाभवसामामनुव्रताभवविष्णुस्त्वांनयतुततोग्नेःपश्चादुपविश्यपुरुषस्य
स्कंधेस्थितकुंभादाम्रपल्लवेनजलमानीयतेनचवरोवधूमेनांमूर्द्धन्याभिषिंचातिॐआपः
शिवाः शिवतमाः शांताः शांततमास्तास्तेकृण्वंतुभेषजमितिपुनस्तथैवानीतजलेना
त्मानमभिषिंचति आपोहिष्ठामयोभुवस्तानऊर्जेदधातन महेरणायचक्षसे योवःशि
वतमोरसस्तस्यभाजयतेहनःउशतीरिवमातरःतस्माअरंगमामवोयस्यक्षयायाजि

॥८२॥ विश्वस्यभूतस्यप्रजायामस्याग्रतः यास्याभूत २ सम भवद्यस्यांविश्वमिदंजगत् ता
मद्यगाथांगास्यामियास्त्रीणामुत्तमंयशः ततोग्रेवधूःपश्चाद्वरः प्रणीताब्रह्मसहित
माग्निप्रदक्षिणंकुरुतः तत्रवरपठनीयोमंत्रः ॐ तुभ्यमग्नेपर्य्यवहन्सूर्य्यांवहतुनास
ह पुनःपतिभ्योजायांदाअग्नेप्रजयासह ततःपश्चादग्नेः स्थित्वा लाजहोमसांगुष्ठह
स्तग्रहणाश्मारोहणगाथागानाग्निप्रदक्षिणाःपुनरपितथैवएतेनैवलाजाहुतयःसांगु
ष्ठहस्तग्रहणत्रयम् गाथागानत्रयंप्रदक्षिणत्रयंसंपद्यते ततोवशिष्टलाजैः कन्याभ्रा
तृदत्तैरंजलिस्थशूर्पकोणेनवधूर्जुहोति ॐ भगायस्वाहा इदंभगाय० चतुर्थंभ्रमणंतू
ष्णींअग्रेवरःपश्चात्वधूःततस्तूष्णींपरिक्रमणम् ततोवरःउपविश्यब्रह्मणान्वारब्धः
आज्येनप्राजापत्यंजुहुयात् ॐ प्रजापतयेस्वाहा इदंप्रजापतये० इतिमनसा अ ॥८२॥

वोनिषीदं त्विहाश्वाइहपूरुषाः इहोसहस्त्रदक्षिणोयज्ञइहपूषानिषीदत्विति मंत्रेण अ
थास्विष्टकृद्धोमः ॐ अग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहा इदमग्नयेस्विष्टकृते॰ स्रुवावशिष्टाज्यस्य
प्रोक्षणीपात्रेप्रक्षेपः अयंचहोमोब्रह्मणान्वारब्धकर्तृकः ततआचम्यसंस्रवप्राशन
म् अथाचम्य ॐ अद्यकृतैतद्विवाहहोमकर्मप्रतिष्ठार्थमिदं पूर्णपात्रं प्रजापतिदैवतम
मुकगोत्रायामुकशर्म्मणेब्राह्मणायदक्षिणांतुभ्यमहंसंप्रददे इति ब्रह्मणेदक्षिणां
दद्यात् स्वस्तीतिप्रतिवचनम् ॐ अद्यकृतैतद्विवाहहोमकर्म्मणिआचार्यकर्म्मप्रति
ष्ठार्थंइदंहिरण्यमग्निदैवतद्रव्यममुयथानामगोत्रायाऽमुकशर्म्मणेब्राह्मणायदक्षिणां तु
भ्यमहंसंप्रददे ततोब्रह्मग्रंथिविमोकः ॐ सुमित्रियानआपओषधयःसंतु इतिपवि
त्रंगृहीत्वा प्रणीताजलेनशिरःसंमृज्य ॐ दुर्मित्रियास्तस्मैसंतुयोस्मान्द्वेष्टियंचव

न्वथ आपोजनयथाचनः इतितिसृभिः अथैनांसूर्यमुदीक्षस्वेतिॐतच्चक्षुरित्यनेनमं
त्रेणवधूःसूर्यंपश्यति अस्तमितेसूर्येध्रुवमुदीक्षस्वेतिपतिप्रेषानंतरंध्रुवंपश्यति तत्र
पठनीयोमंत्रः ॐ ध्रुवमसिध्रुवंत्वापश्यामिध्रुवैधिपोष्यामयिमह्यंत्वादात् बृहस्पति
र्मयापत्याप्रजावतीसंजीवशरदःशतमितिपृष्टासायंदिनंपश्यति तथापिपश्यामीति
ब्रूयात् ततोवरोवधूदक्षिणांसोपरिहस्तंनीत्वातस्याहृदयमालभेत् ममव्रतेतेहृदयंद
धामि ममचित्तमनुचित्तंतेअस्तु ममवाचमेकमनाजुषस्वप्रजापतिष्ट्वानियुनक्तुमह्य
मितिमंत्रेण अथैनामभिमंत्रयतिवरःॐसुमङ्गलीरियंवधूरिमाꣳसमेतपश्यत सौभा
ग्यमस्यैदत्वायाथास्तंविपरेतनइतिमंत्रेण अथवधूंबलवान्कश्चित्ब्राह्मणउत्थायप्रा
गुदग्वानुगुप्तागारेलोहितानडुहचर्मणिप्रतिलोमास्तीर्णेउपवेशयेत्वरोवाॐइहगा

पैःसिंदूरकरणंग्राम्यवचनंवरःकुर्यात् ग्राम्याः स्त्रियः अथवेदितोमंडपमागत्यदूर्वा
क्षतादिग्रहणंततस्त्रिरात्रमक्षारालवणाशिनौअधःशायिनौनिवृत्तमैथुनौभवतः प्राङ्
मुखौवधूवरौस्थितौभवतः॥ इतिविवाहकर्मपद्धतिःसमाप्ता ॥ ॥ ॥
अथचतुर्थीकर्म ॥ततश्चतुर्थ्यामपररात्रेचतुर्थीकर्म तच्चगृहाभ्यंतरएवकार्यम् ततःउ
द्वर्तनादिकृत्वा युगकाष्ठमुपविश्यस्नात्वाशुद्धवस्त्रंपरिधायगृहंप्रविश्यवधूवरौप्राङ्मु
खौभवतः ॐ गणपत्यादिदेवतापूजनं ततःकुशकंडिकारंभःतत्रक्रमःजामातृहस्त
परिमितांवेदिंकुशैःपरिसमुह्य तान्कुशानैशान्यांपरित्यज्य गोमयोदकेनोपालिप्य
स्फ्येनस्रुवेणवाप्रागग्रप्रादेशमात्रात्रिरुत्तरोत्तरक्रमेणोल्लिख्य उल्लेखनक्रमेणानामि
कांगुष्ठाभ्यांमृदमुद्धृत्य जलेनाभ्युक्ष्य तत्रतूष्णींकांस्यपात्रेणाग्निमानीय स्वाभिमु

यद्विष्मः इत्यैशान्यांप्रणीतांन्युब्जीकुर्यात् ततआस्तरणक्रमेणबर्हिरुत्थाप्याज्येना
भिघार्यहस्तेनैवबर्हिर्होमः तत्रमंत्रः ॐ देवागातुविदोगातुंवित्वागातुमितमनस
स्पतइमंदेवयज्ञ २ स्वाहा व्वातेधाः स्वाहा तत उत्थायवधूद्दक्षिणहस्तेनस्रुवस्पृ
ष्टघृतपुष्पफलैः पूर्णाहुतिः तत्रमंत्रः ॐ मूर्द्धानंदिवोअरतिंपृथिव्यावैश्वानरमृतआ
जातमग्निं कवि २ संम्राजमतिथिंजनानामासन्नापात्रंजनयंतदेवाः स्वाहा ततःस्रुवे
णभस्मानीयदक्षिणानामिकाग्रगृहीतभस्मना ॐ त्र्यायुषंजमदग्नेरितिललाटे ॐ
कश्यपस्यत्र्यायुषंइतिग्रीवायां ॐ यद्देवेषुत्र्यायुषंइतिदक्षिणांसे ॐ तन्नोअस्तुत्र्या
युषमितिहृदि एवंवध्वाअपिकुर्यात् तन्नोइत्यस्यस्थानेतत्तेइतिविशेषः ततआचारा
त् शणशंखशमीसुवर्णप्रेरितासिंदूरकरणंवरकर्तृकम् ततोऽन्यैरपिप्रतिष्ठितस्त्रीपुरु

ह्मणोक्षिपर्यंतं नैर्ऋत्याद्वायव्यांतं अग्नितःप्रणीतापर्यंतं ततोग्नेरुत्तरतः पश्चिमदि
शिपवित्रछेदनार्थंकुशत्रयंपवित्रकरणार्थंसाग्रमनंतर्गर्भकुशपत्रद्वयं प्रोक्षणीपात्रंआ
ज्यस्थालीसंमार्जनार्थं कुशत्रयं उपयमनार्थंवेणीरूपकुशत्रयं समिधस्तिस्त्रःस्त्रुवः
आज्यंषट्पंचाशदुत्तरवरमुष्टिशतद्वयावच्छिन्नामतंदुलपूर्णपात्रं एतानिपवित्रछेदन
कुशानांपूर्वपूर्वदिशि क्रमेणासादनीयानि ततःपवित्रछेदनकुशैःपवित्रेछित्त्वा प्रादेश
मितपवित्रकरणं ततःसपवित्रकरेणप्रणीतोदकांत्रिः प्रोक्षणीपात्रेनिधाय अनामिकां
गुष्ठाभ्यामुत्तराग्रेपवित्रेधृत्वात्रिरुत्पवनं ततःप्रोक्षणीपात्रस्यसव्यहस्तकरणं पवित्रे
गृहीत्वात्रिरुद्दिंगनं प्रणीतोदकेनप्रोक्षणीप्रोक्षणं ततःप्रोक्षणीजलेनयथासादितव
स्तुसेचनम् ततोग्निप्रणीतयोर्मध्येप्रोक्षणीपात्रंनिधाय आज्यस्थाल्यामाज्यानिर्वा

द०क० खंनिदध्यात् ततःपुष्पचंदनतांबूलवस्त्राण्यादाय ॐ अस्यांरात्रौकर्त्तव्यचतुर्थीहोम पद्ध०
॥५४॥ कर्मणिकृताकृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्मकर्त्तुंहोतृकर्म्मकर्तुममुकगोत्रममुकशर्माणंब्राह्म
णमेभिःपुष्पचंदनादिभिर्ब्रह्मत्वेनहोतृत्वेनचत्वामहंवृणेइतिब्राह्मणंवृणुयात् ॐ वृतो
स्मीतिप्रतिवचनम् यथाविहितंकर्म्मकुर्वितिवरेणोक्ते ॐ करवाणीतिब्राह्मणोवदेत्
ततोग्नेर्दक्षिणतःशुद्धमासनंदत्त्वा तदुपरिप्रागग्रान्कुशानास्तीर्य ब्राह्मणमग्निंप्रद
क्षिणक्रमेणानीय ॐ अत्रत्वंमेब्रह्माभवेत्यभिधाय ॐ भवानीतिब्राह्मणेनोक्तेकल्पि
तासनेउदङ्मुखंब्राह्मणमुपवेशयेत् ततःपृथूदकपात्रमग्नेरुत्तरतःप्रतिष्ठाप्य प्रणी
तापात्रंपुरतःकृत्वा वारिणापरिपूर्यकुशैराच्छाद्य ब्रह्मणोमुखमवलोक्याग्नेरुत्तरतः
कुशोपरिनिदध्यात् ततःपरिस्तरणंबर्हिषश्चतुर्थभागमादाय आग्नेयादीशानांतं ब्र ॥५४॥

इदमग्नये० ॐ सोमायस्वाहा इदंसोमाय० इत्याज्यभागौ ततआज्याहुतिपंचतये
स्थालीपाकाहुतौचप्रत्याहुत्यनंतरंस्रुवावस्थितहुतशेषघृतस्यप्रोक्षणीपात्रेप्रक्षेपः त
तोब्रह्मणान्वारब्धंविना ॐ अग्नयेप्रायश्चित्तेत्वंदेवानांप्रायश्चित्तिरसिब्राह्मणस्त्वा
नाथकामउपधावामियास्यैपतिघ्नीतनूस्तामस्यैनाशयस्वाहा इदमग्नये० ॐ वायो
प्रायश्चित्तेत्वंदेवानांप्रायश्चित्तिरसिब्राह्मणस्त्वानाथकामउपधावामियास्यैप्रजाघ्नी
तनूस्तामस्यैनाशयस्वाहा इदंवायवे० ॐ सूर्यप्रायश्चित्तेत्वंदेवानांप्रायश्चित्तिरसि
ब्राह्मणस्त्वानाथकामउपधावामियास्यैपशुघ्नीतनूस्तामस्यैनाशयस्वाहा इदंसूर्याय
न० ॐ चंद्रप्रायश्चित्तेत्वंदेवानांप्रायश्चित्तिरसिब्राह्मणस्त्वानाथकामउपधावामिया
स्यैगृहघ्नीतनूस्तामस्यैनाशयस्वाहा इदंचंद्राय० ॐ गंधर्वप्रायश्चित्तेत्वंदेवानांप्राय

दं०कं० पः ततोधिश्रयणं ततोज्वलत्तृणादिनाहविर्वेष्टयित्वा प्रदक्षिणक्रमेणपर्यग्निकरणं त पद्ध०
॥ ५५॥ तःस्रुवंप्रतप्यसंमार्जनकुशानामग्रैरंतरतोमूलैर्बाह्यतःस्रुवसंमार्जनं प्रणीतोदकेना
भ्युक्ष्य पुनःप्रतप्यस्रुवंदक्षिणतोनिदध्यात् ततःआज्यस्याग्नेरवतारणम् ततआ
ज्येप्रोक्षणीवदुत्पवनं अवेक्ष्यसत्यपद्रव्येतन्निरसनं पुनःपूर्ववत्प्रोक्षण्युत्पवनं उप
यमनकुशान्वामहस्तेनादाय उत्तिष्ठन्प्रजापतिंमनसाध्यात्वातूष्णीमग्नौघृताक्ताः
समिधस्तिस्रःक्षिपेत् ततःउपविश्यप्रोक्षणीजलेनाग्निंप्रदक्षिणंपर्युक्ष्यपवित्रंप्रोक्ष
णीपात्रेधृत्वा ब्रह्मणान्वारब्धःपातितदक्षिणजानुर्जुहुयात् तत्राघारादारभ्याहुतिच
तुष्टयेतत्तदाहुत्यनंतरंस्रुवावस्थिताज्यंप्रोक्षण्यांक्षिपेत् ॐ प्रजापतयेस्वाहा इदंप्र
जापतये० इतिमनसा ॐ इंद्रायस्वाहा इदमिंद्राय० इत्याघारौ ॐ अग्नयेस्वाहा ॥५५॥

ग्नीवरुणाभ्यां० ॐ अयाश्चाग्नेस्यनभिशास्तिपाश्चसत्वमित्वमयाअसि अयानोयज्ञं
वहास्ययानोधेहिभेषज २ स्वाहा इदमग्नये० ॐ येतेशतंवरुणयेसहस्त्रंयज्ञियाःपा
शाविततामहांतःतेभिर्न्नोअद्यसवितोत्तविष्णुर्व्विश्वेमुंचंतुमरुतःस्वर्काः स्वाहा इदंवरु
णायसवित्रेविष्णवेदेवेभ्योमरुद्भ्यः स्वर्केभ्यश्च० ॐ उदुत्तमंवरुणपाशमस्मदवाधमं
विमध्यम २ श्रथायअथावयमादित्यव्रतेतवानागसोअदितयेस्यामस्वा ०इदंवरुणायं
एताः प्रायश्चित्तसंज्ञकाः ॐ प्रजापतयेस्वाहा इदंप्रजापतये० इतिमनसा इदंप्राजा
पत्यं ततःसंस्त्रवप्राशनम् ततः आचम्यॐअस्यांरात्रौकृतैतच्चतुर्थीहोमकर्म्मणिकृता
कृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्मप्रतिष्ठार्थमिदंपूर्णपात्रं प्रजापतिदैवतम् अमुकगोत्रायाऽमु
कशर्मणेब्राह्मणायदक्षिणांतुभ्यमहंसंप्रददे इतिदक्षिणांदद्यात् स्वस्तीतिप्रतिवचन

॥५६॥

शिचत्तिरसिब्राह्मणस्त्वानाथकामउपधावामियास्यैयशोघ्नीतनूस्तामस्यैनाशयस्वाहा
इदंगंधर्वाय० चरुमाभिघार्य ततःस्थालीपाकेनजुहुयात्ॐ प्रजापतयेस्वाहाइदंप्रजा
पतये० इतिमनसा अग्न्याहुतिनवकेहुतशेषघृतस्यप्रोक्षणीपात्रेप्रक्षेपः अयंचहो
मोब्रह्मणान्वारब्धकर्तृकःततःआज्यस्थालीपाकाभ्यांस्विष्टकृद्धोमः ॐ अग्नयेस्विष्ट
कृतेस्वाहा इदमग्नयेस्विष्टकृते० ततआज्येन ॐ भूःस्वाहा इदमग्नये०ॐ भुवःस्वा
हा इदंवायवे० ॐस्वःस्वाहा इदंसूर्याय० एतामहाव्याहृतयः ॐत्वन्नोअग्नेवरुणस्य
विद्वान्देवस्यहेडोअवयासिसीष्ठाः यजिष्ठोवह्नितमः शोशुचानोविश्वाद्वेषांसिप्र
मुमुग्ध्यस्मत्स्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्यांन० ॐसत्वन्नोअग्नेवमोभवोतीनेदिष्ठोअस्या
उषसोव्युष्टौ अवयक्ष्वनोवरुण२रराणोवीहिमृडीक२सुहवोनएधिस्वाहा इदम

दिविचंद्रमसिश्रियं वेदाहंतन्मांताद्विद्यात् पश्येमशरदः शतं जीवेमशरदःशत ॅं शृ
णुयामशरदःशतमिति अथकङ्कणमोक्षणादीनियुतग्रंथिविमोकादीनिआचारप्राप्ता
नि कङ्कणंमोचयाम्यद्यरक्षांसिनकदाचन ॥ मयिरक्षांस्थिरांदत्वास्वस्थानंगच्छकंक
ण ॥ ततउत्थाय वधूदक्षिणहस्तस्पृष्टस्रुवेणघृतफलपुष्पपूर्णेनपूर्णाहुतिंकुर्यात्ॐ मू
र्धानंदिवोअरतिंपृथिव्यावैश्वानरमृतआजातमग्निं कवि ॅंसम्राजमतिथिंजनानामा
सन्नापात्रंजनयंतदेवाःस्वाहा इतिमंत्रेणपूर्णाहुतिःततःस्रुवेणभस्मानीय दक्षिणाना
मिकाग्रगृहीतभस्मना ॐ त्र्यायुषंजमदग्नेरितिललाटेॐकश्यपस्यत्र्यायुषमितिग्री
वायांॐयद्देषुत्र्यायुषंइतिदक्षिणबाहुमूले ॐतन्नोअस्तुत्र्यायुषंइतिहृदये एवंवध्वाअ
पित्र्यायुषंकुर्यात् तत्रतन्नोइत्यस्यस्थानेतचेइतिविशेषः ततआचार्यायदक्षिणांदद्या

 म्र ततोब्रह्मग्रंथिविमोकः ततः सुमित्रियानआपओषधयःसन्तु इतिपवित्राभ्यांशि
 रः संमृज्य ॐ दुर्मित्रियास्तस्मैसन्तु योस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मः इत्यैशान्यांदिशि
प्रणीतांन्युब्जीकुर्यात् ततस्तरणक्रमेणबर्हिरुत्थाप्यघृताक्तंहस्तेनैवजुहुयात् ॐ दे
वागातुविदोगातुंवित्वागातुमितमनसस्पतइमंदेवयज्ञꣳस्वाहावातेधाः स्वाहा आ
म्रपल्लवेनजलमानीयमूर्ध्निवरोवधूमभिषिंचति ॐ यातेपतिघ्नीप्रजाघ्नीपशुघ्नीगृह
घ्नीयशोघ्नीनिंदिता तनूर्जारघ्नीततएनांकरोमिसाजीर्यत्वंमयासह श्रीअमुकदेवी इ
तिमंत्रेण ततोवधूंस्थालीपाकंप्राशयतिवरः ॐ प्राणैस्तेप्राणान्संदधामि अस्थिभि
स्तेऽस्थीनिसंदधामिॐमांसैस्तेमांसानिसंदधामिॐत्वचातेत्वचंसंदधामि इतिमंत्र
चतुष्टयेनप्रतिमंत्रांतेन्नंप्राशयेत् ततोवधूहृदयंस्पृष्ट्वावरःपठेत् ॐ यत्तेसुशीमेहृदयं

तू होत्रेचदक्षिणांदद्यात् भूयसींदद्यात् ॥ इतिचतुर्थीकर्मसमाप्तम् ॥ इतिदशक
र्मपद्धतिःसमाप्ता॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ इति दशकर्मपद्धतिः समाप्ता ॥